

Vergens adgang til å gi gaver og arveforskudd på vegne av personer satt under vergemål

Kandidatnummer: 126

Antall ord: 14 964

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10. desember 2018

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1 Innledning.....	4
1.1 Oppgavens tema	4
1.2 Bakgrunn og aktualitet.....	4
1.3 Rettskilder og metode	5
1.4 Fremstillingen videre	7
2 Vergemålsinstituttet	8
2.1 Formålet.....	8
2.2 Grunnleggende hensyn	8
2.2.1 Innledning.....	8
2.2.2 «Minste middels prinsipp»	8
2.2.3 Autonomi og retten til å bli hørt.....	9
2.2.4 Internasjonale forpliktelser	10
2.3 Vergemålsordningene	10
2.3.1 Ordinært vergemål.....	10
2.3.2 Vergemål med fratakelse av rettslig handleevne.....	11
2.4 Vergen	12
2.4.1 Vergens kompetanse og oppdrag	12
2.4.2 Vergens kompetanse ved utdeling av arveforskudd og gaver	12
2.5 Kravet om å høre vergehavers mening	13
2.5.1 I tråd med vergehavers ønske og vilje.....	13
2.5.2 Rettslig utgangspunkt	14
3 «Gaver og stønad».....	16
3.1 Bakgrunnen.....	16
3.2 Det rettslige utgangspunktet	16
3.3 «Gave».....	16
3.3.1 Gavebegrepet i vgml. § 41	17
3.3.2 Hva med gavesalg?.....	19
3.4 «Stønad»	20
3.5 «Skikk og bruk».....	21
3.5.1 Innledning.....	21

3.5.2	Gavens anledning	22
3.5.3	Gavens omfang	23
3.5.4	Gavens mottaker	24
3.5.5	Vergehavers økonomiske interesser	25
3.6	«Større beløp»	25
3.6.1	Hva er et «større beløp»?	25
3.6.2	Kritikk av beløpsgrensen	27
4	Arveforskudd	29
4.1	Hva er arveforskudd?	29
4.2	Formål og begrunnelse	29
4.3	Vergemålsrettslig utgangspunkt – vgml. § 41 andre ledd	30
4.3.1	Innledning	30
4.3.2	Alternativet «særlig behov»	31
4.3.3	«Skriftlige nedtegnelser»	33
4.3.4	«Andre holdepunkter»	35
4.3.5	Helhetsvurdering	39
5	Særlige spørsmål knyttet til uskifte	42
5.1	Innledning	42
5.2	Arveloven § 19 – Gaver	42
5.3	Arveloven § 21 – Arveoppgjør	43
5.3.1	Understøttelse i prekære situasjoner	44
6	Rettspolitisk vurdering	46
6.1	Arvelovutvalgets kritikk	46
6.2	Problemet med «særlig behov»	46
	Litteraturliste	49

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema

Når en person ikke lenger er i stand til å ta vare på seg selv og sine interesser, gir vergemålsloven regler for oppnevning av verge. Vergens overordnede forpliktelser er å ivareta de interessene som vergehaver, på grunn av sin funksjonsnedsettelse, ikke lenger er i stand til å ivareta. Selv om vergehaver ikke lenger er i stand til å disponere over sin egen formue eller på annen måte utøve sin rettslige handleevne, kan det være i vergehavers, samfunnets og familiens interesser at noen gjør dette for den vergetrengende.

Oppgavens tema er vergens adgang til å gi gaver og arveforskudd på vegne av en person under vergemål. Adgangen er regulert i vergemålsloven (heretter «vgml.») § 41:

«Vergen kan ikke gi gaver eller stønader på vegne av den som er under vergemål, utover det som følger av skikk og bruk. En mindreårig over 15 år må samtykke til slik gave. Gjelder det større beløp, kreves det samtykke av fylkesmannen, selv om en slik gave følger av skikk og bruk.»

Med fylkesmannens samtykke kan vergen gi arveforskudd til en livsarving hvis det foreligger et særlig behov for det, eller hvis det foreligger skriftlige nedtegnelser eller andre holdepunkter for at et slikt forskudd er i samsvar med ønsket til den som er under vergemål.»

Bestemmelsen åpner for at en verge kan gi gaver og arveforskudd på vegne av personen som er satt under vergemål. Adgangen er betinget av nærmere angitte vilkår. En gave må være innenfor «skikk og bruk», og et arveforskudd kan kun gis når det er konkrete holdepunkter for at dette er vergehavers ønsker, eller at livsarvingen har et «særlig behov» for det. Hva som ligger i disse begrepene vil redegjøres for i oppgaven.

1.2 Bakgrunn og aktualitet

Vergemålsordningen angår et betydelig antall personer. Vergemål har innvirkninger på personen som settes under vergemål, familien rundt vedkommende, og samfunnet. Det skjer ikke sjeldent at en mor eller far er satt under vergemål på grunn av fremskreden aldersdemens. Etter hvert som årene går, ser familien at vedkommende ikke klarer å

nyttiggjøre seg av sine midler. I slike tilfeller kan det være gunstig at livsarvingene kan nyttiggjøre seg av de midlene, da de befinner seg på annet sted i livssyklusen, eller ved at andre behov melder seg.

I 2018 la Statens sivilrettsforvaltning (SRF), den sentrale vergemålsmyndigheten, frem årsmeldingen for vergemålsområdet 2017. Årsmeldingen viste at antall voksne personer med verge er 40 465.¹ Det er en økning på 4265 personer siden vergemålsreformen trådte i kraft i 2013.² Årsmeldingen for 2017³ viser at 80 av SRFs totalt 733 klagesaker det året, gjaldt utdeling av arv og gave.⁴ Tallene viser at oppgavens tema, og spørsmålene som knytter seg til temaet, direkte og indirekte kan berøre mange personer.

Både i lovforarbeider og i juridisk litteratur er det reist prinsipielle spørsmål knyttet til adgangen til å gi en livsarving et arveforskudd når vedkommende har et «særlig behov» for det, uten tydelig å besvare disse.⁵ Oppgaven vil prøve å besvare noen av disse spørsmålene.

I årsmeldingen for 2017 adresserte SRF behovet for regelverksavklaring og forskning på vergemålsloven, og forholdet til tilgrensende spesiallovgivning.⁶ Adgangen til å gi arveforskudd gjør at forholdet til arveretten er interessant å se nærmere på.

Foruten eldre sammenfatninger og lovens kommentarutgave fra 2017 og 2008, er det skrevet svært lite om vergemålsloven § 41⁷ – oppgavens tema – i juridisk litteratur.⁸

1.3 Rettskilder og metode

Dagens vergemålslov er fra 2010 og således forholdsvis ny. Generelt tillegges forarbeidene til forholdsvis nye lover stor vekt. Lite rettspraksis og regelverksutvikling tilsier også forarbeidsuttalelsene har en stor betydning.⁹

---

¹ Statens sivilrettsforvaltning (2018) s. 29

² Barne- og likestillingsdepartementet (2015) s. 28

³ Årsmeldingen for 2017 viser kun prosentandel, ikke antall klagesaker, slik 2016-årsmeldingen gjør.

⁴ Statens sivilrettsforvaltning (2017) s. 7. Årsmeldingen angir at 11 % av alle klagesakene gjaldt arv og gave. Totalt antall klagesaker totalt var 733. 11 % av det er 80,63.

⁵ NOU 2014:1 s. 218-219; Sande, Lange & Rasmussen (2017) s. 421-422, hvor de tiltrer kritikken fra arvelovsutvalget i NOU 2014:1.

⁶ Statens sivilrettsforvaltning (2018) s. 14

⁷ Inkludert tidligere vgml. § 56

⁸ Sande m.fl. (2017); Lødrup m.fl. (2008); Rikheim (1978) og (1934); Heggelund (1932)

⁹ Slik også Sande m.fl. (2017) s. 101-102

Som nevnt i pkt. 1.2, er utdeling av arveforskudd og gaver etter vergemålsloven et tema som er som er lite omtalt i litteraturen. I dag finnes det ingen avgjørelser fra Høyesterett eller lagmannsrettene som behandler vergens adgang til å dele ut gaver og arveforskudd. Det finnes én tilgjengelig avgjørelse fra Oslo tingrett.¹⁰ Det er usikkert om det finnes tingrettspraksis utover dette, fordi avgjørelser fra tingretten normalt ikke publiseres på Lovdata.

Statens sivilrettsforvaltning og fylkesmennene har derimot avsagt et stort antall avgjørelser/vedtak som behandler vgml. § 41 utførlig. Pr. 12.11.2018 er det 55 klagesaksavgjørelser fra SRF offentliggjort på Lovdata Pro, som omhandler adgangen til å få arveforskudd eller gaver. Mange av disse sakene er prinsipielle og det man kan kalle grensetilfeller.¹¹ Et stort flertall av sakene har manglende eller snever faktumbeskrivelse, noe som gjør det vanskelig å trekke ut og analysere de juridiske argumentene. Dette skaper utfordringer med å klarlegge hvordan reglene er de lege lata. Et annet gjennomgående element i flere av klagesakene er at avslag begrunnes med svak økonomi hos vergehaver eller for dårlig saksgrunnlag. Mange av sakene har derfor lav rettskildemessig verdi.

I 2013 utarbeidet Statens sivilrettsforvaltning flere skriv med retningslinjer til fylkesmennene. Skrivene har til hensikt å veilede fylkesmennene under saksbehandlingen. Et av veiledningsskrivene behandler spørsmålene om arveforskudd og gaver. Grunnlaget for disse retningslinjene er tidligere forvaltningspraksis fra daværende Justis- og politidepartementet og overformynderiene.¹² Retningslinjene har derfor stor betydning for kartleggingen av hvordan regelverket har blitt praktisert og skal praktiseres. Av den grunn vil retningslinjene bli hyppig referert til.

Rettskildemessig er det grunn til å utvise forsiktighet når det gjelder å vektlegge forvaltningspraksis og uttalelser fra forvaltningen i for stor grad.

Forvaltningspraksis- og uttalelser er etter alminnelig rettskildelære ikke en autoritativ rettskilde, og kan følgelig ikke tas til inntekt for forståelsen av hva som er gjeldende rett. Med autoritativ rettskilde menes formelle rettskilder som er utarbeidet av myndigheter med rett til å bestemme hva gjeldende rett er.¹³ For eksempel lov eller høyesterettspraksis. Skoghøy

---

¹⁰ TOSLO-2008-169842

¹¹ Statens sivilrettsforvaltning (2018) s. 14 hvor det uttales at «... en god del prinsipielle saker har blitt offentliggjort på Lovdata».

¹² Etter vergemålsloven av 1927 var overformynderiene de lokale vergemålsmyndighetene. Justisdepartementet var klageinstans, slik SRF i dag. Se Justis- og politidepartementet (2006) s. 9

¹³ Skoghøy (2014) s. 167

påpeker at forvaltningspraksis- og uttalelser kan tas til inntekt som gjeldende rett i den grad de bygger på en overbevisende argumentasjon forankret i primære rettskilder, og der denne praksisen er blitt til fast praksis.¹⁴ Han viser til Rt. 2005 s. 1757 hvor Høyesterett vurderte Trygderettens praksis og uttalte at den kan «tillegges vekt» og gis selvstendig rettskildemessig betydning, når flere vedtak samlet sett gir uttrykk for en «fast og konsistent praksis».¹⁵

Sagt annerledes kan forvaltningspraksis kan vektlegges når praksis knyttet til den aktuelle problemstillingen er «fast og konsistent».

Overført til vergemålsretten, betyr dette at veiledningsskrivene fra Statens sivilrettsforvaltning kan anses å ha selvstendig rettskildemessig betydning. Skrivene bygger på en fast og langvarig forvaltningspraksis fra vergemålsmyndighetene. Forarbeidene til dagens vergemålslov er lite utfyllende når det gjelder gaver og arveforskudd, og viser til tidligere lovgivning som langt på vei baserer seg på forvaltningspraksis.¹⁶ Av den grunn mener jeg at veiledningsskrivene og forvaltningspraksis må kunne benyttes til å kartlegge gjeldende rett.

1.4 Fremstillingen videre

Innledningsvis i kapittel 2 skal jeg redegjøre generelt for vergemålsinstituttet. Som fremstillingen vil vise, er det flere sentrale prinsipper og grunnleggende hensyn som har en viktig plass i alle vurderinger som vergen og vergemålsmyndighetene gjør på vegne av vergehaver. En gjennomgang av vergemålsinstituttet er nødvendig for å kunne forstå utdelingsadgangen i vergemålsloven. I kapittel 3 behandler jeg adgangen til å dele ut gaver etter vgml. § 41 første ledd. Kapittel 4 redegjør for adgangen til å dele ut arveforskudd etter vgml. § 41 andre ledd. Særlige spørsmål knyttet til uskifte vil bli behandlet i oppgavens kapittel 5. Avslutningsvis, i kapittel 6, presenteres noen rettspolitiske tanker om dagens regelverk.

---

¹⁴ Skoghøy (2018) s. 233-234

¹⁵ Rt. 2005 s. 1757 avsnitt 45.

¹⁶ For eksempel NOU 2004:16 s. 206.

2 Vergemålsinstituttet

2.1 Formålet

Formålet med vergemålslovgivningen er å ivareta og sikre interessene til personer som av ulike grunner ikke lenger er i stand til det selv. Dette kan være tilstander av både fysisk og psykisk art. Felles for disse er at vergehaver ikke lenger er i stand til å ivareta sine personlige og/eller økonomiske interesser overfor andre.¹⁷ I slike tilfeller oppstår det et behov for hjelp, og da har samfunnet vergemålsinstituttet som skal tre i kraft, og dermed ivareta vergehavers interesser.

2.2 Grunnleggende hensyn

2.2.1 Innledning

Vergemålsretten er et rettsområde der autonomien og retten til å bli hørt er helt essensiell. Når en person settes under vergemål, er det flere prinsipper og hensyn som danner rammen for hvordan vergemålet skal utformes, og hva som skal vektlegges i vergens beslutningsprosesser. Dette er et utslag både samfunnsutviklingen og den enorme oppblomstringen av menneskerettslige konvensjoner siden umyndiggjøringsloven av 1898 og vergemålsloven av 1927.

2.2.2 «Minste middels prinsipp»

Det såkalte minste middels prinsipp, knesatt i FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) art. 12 og vgml. § 21 tredje ledd, er et gjennomgående prinsipp i vergemålsretten.¹⁸ Etter § 21 tredje ledd skal vergemålet «ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig». Prinsippet kom første gang til uttrykk i Rt. 1982 s. 1776. Saken gjaldt hvorvidt det var behov for å umyndiggjøre en kvinne. Førstvoterende uttalte at selv om vilkåret for umyndiggjøring er oppfylt, må man «foreta en vurdering av om man bør gå til det

---

¹⁷ NOU 2004:16 s. 33 og Sande m.fl. (2017) s. 185

¹⁸ Se mer om konvensjonen under punkt 2.2.4.

skritt å sette vedkommende under vergemål». ¹⁹ Dommen har i forarbeider blitt tolket dithen at «et tiltak ikke skal iverksettes hvis et mindre inngripende tiltak vil være tilstrekkelig». ²⁰ Tolkningen har fått tilslutning i juridisk teori. ²¹

Prinsippet innebærer at når vergemål og andre vergemålsrettslige tiltak vurderes, må det alltid vurderes om vergemålet og vergens mandat går lenger enn det som er nødvendig. ²² De konkrete hjelpetiltakene for vergehaver må vurderes i lys av beskyttelseshensynet avveid mot retten til selvbestemmelse. ²³

2.2.3 Autonomi og retten til å bli hørt

Prinsippet om selvbestemmelse og retten til å bli hørt er også et viktig prinsipp, som særlig gjør seg gjeldende ved spørsmål om utdeling av gaver og arveforskudd. ²⁴

Det følger av vgml. § 33 at vergen har en plikt til å høre den som er satt under vergemål, så vidt dette er mulig og naturlig. Bestemmelsen er begrunnet i «hensynet til den enkeltes selvbestemmelsesrett». ²⁵ I de tilfeller hvor vergehaver ikke er fratatt sin rettslige handleevne, kan vedkommende i prinsippet instruere vergen til ikke å foreta disposisjoner, såfremt vergehaver forstår rekkevidden av utsagnet sitt.

Dette innebærer at vergehaver kan nekte vergen å dele ut gaver og arveforskudd på vegne av vedkommende.

Et klart eksempel på betydning av selvbestemmelsesretten er SRFs vedtak 2017/106. ²⁶ Saken gjaldt et samtykke til salg av vergehavers leilighet. Fylkesmannen hadde, etter vergens søknad, samtykket til salget. Vergehaver påklagde fylkesmannens vedtak om samtykke til å selge leiligheten hennes. Hun mente det ikke var grunnlag for å selge leiligheten, fordi hun selv hadde bruk for den. SRF kom til at fylkesmannens vedtak måtte omgjøres. Avgjørende var at vergehaver sterkt motsatte seg disposisjonen og at hun selv hadde bruk for leiligheten. Så lenge hun ikke var fratatt den rettslige handleevnen, sto hun også fritt til å tilbakekalle vergens disposisjoner.

---

¹⁹ Rt. 1982 s. 1776 (1779)

²⁰ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 49

²¹ Sande m.fl. (2017) s. 224 med samme tolkning.

²² NOU 2004:16 s. 134

²³ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 50

²⁴ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s.38 og 42

²⁵ NOU 2004:16 s. 145

²⁶ VMM-2017-106

2.2.4 Internasjonale forpliktelser

Som følge av at Norge har forpliktet seg til å følge flere internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, har disse fått en sentral betydning ved utformingen av den nye vergemålsloven.

I dag er det spesielt én konvensjon som er av stor betydning for mennesker med nedsatte funksjonsevner. Det er FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Konvensjonen ble ratifisert omtrent samtidig med ikrafttreddelsen av den nye vergemålsloven i 2013.²⁷ Høyesterett har uttalt at reglene i vergemålsloven så vidt mulig skal tolkes i samsvar med FN-konvensjonen.²⁸ Hvorvidt vergemålsloven i sin helhet er i overensstemmelse med CRPD, er omdiskutert. Det er uenigheter mellom Likestillings- og diskrimineringsombudet og Rettighetsutvalget på den ene siden,²⁹ og Barne- og likestillingsdepartementet på den andre siden om vergemålsloven i sin helhet oppfyller konvensjonens krav.³⁰ Sistnevnte hevder at vergemålsloven og CRPD er i overensstemmelse. Uenighetene knytter seg særlig til terskelen for å bli satt under vergemål, og i hvilken grad vgml. § 20, som angir konkrete funksjonsnedsettelse som vilkår for vergemål, er i strid med CRPD art. 12.

2.3 Vergemålsordningene

2.3.1 Ordinært vergemål

Den vanligste formen for vergemål er såkalt «ordinært vergemål». Det som kjennetegner ordinært vergemål er at det ikke foreligger fratakelse av den rettslige handleevnen, og at vergemålet baseres på frivillighet hos vergetrengende. Denne ordningen bygger videre på den tidligere hjelpevergeordningen, som var et alternativ til umyndiggjøring.³¹ Bakgrunnen var at umyndiggjøring i flesteparten av tilfellene var for inngripende.³²

---

²⁷ Prop.106 S (2011–2012) – «Samtykke til ratifikasjon av FN-konvensjonen av 13. desember 2006 om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne»

²⁸ HR-2016-2591-A avsnitt 47

²⁹ Likestilling- og diskrimineringsombudet (2015) s. 34. Slik også NOU 2016:17 pkt. 13.6.2, s. 138-139 og pkt. 19.2.4 s. 184-185.

³⁰ Barne- og likestillingsdepartementet (2015) s. 6. Slik også Sande m.fl. (2017) s. 53

³¹ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 39 og Ot.prp.nr.45 (1989-1990) s. 28

³² Ot.prp.nr.45 (1989-1990) s. 14

Hjemmelen for ordinært vergemål er vgml. § 20. Bestemmelsen stadfester at den som «ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser», kan settes under vergemål dersom det er behov for det.

Ordinært vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne innebærer med andre ord at vergehaver samtykker til opprettelse av vergemål, så langt vedkommende forstår hva samtykket innebærer. Det innebærer også at vergen skal bistå med enten personlig eller økonomiske anliggende, alt etter hvordan mandatet er utformet. Det avgjørende er viljen og behovet til den hjelpetregende.³³

2.3.2 Vergemål med fratakelse av rettslig handleevne

Fratakelse av rettslig handleevne innebærer at vergehaver, helt eller delvis, blir fratatt sin rettslige evne til å binde seg rettslig i forhold som begrunner fratakelsen av handleevnen – personlig eller økonomisk.³⁴

Vergemål med fratakelse av rettslig handleevne er regulert i vgml. § 22, jf. § 20. Det skilles mellom fratakelse av rettslig handleevne i økonomiske forhold og personlige forhold. Fratakelsen skal også knytte seg til bestemte områder. Det er et utslag av «minste middels prinsipp», og at fratakelse av rettslig handleevne ikke skal gå lenger enn nødvendig for å bevare mest mulig av den rettslige handleevnen.³⁵

Grunnvilkåret for å bli fratatt sin rettslige handleevne er at det foreligger en «tilstand som nevnt i § 20 første ledd», jf. vgml. § 22 første ledd. Bestemmelsen i § 20 første ledd angir en uttømmende liste for hvilke tilstander som kan begrunne opprettelse av vergemål. Det kreves også at vergehaver «ikke er i stand til å ivareta sine interesser». Til sist må det være «behov» for vergemål.

Etter ordlyden kan det også stilles et krav om årsakssammenheng mellom vergehavers tilstand og manglende evne til å ivareta sine interesser, jf. ordlyden «[den] som på grunn av». I teorien er det tatt til orde for at et slikt krav gjelder.³⁶ Hensynet til vergehavers rettssikkerhet tilsier at et slikt krav bør det gjelde.³⁷

---

³³ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 52

³⁴ Ibid. s. 53

³⁵ NOU 2004:16 s. 134 og Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 181

³⁶ Bruzelius, K. (2017) Note 81 og 88

³⁷ Sande m.fl. (2017) s. 208

2.4 Vergen

2.4.1 Vergens kompetanse og oppdrag

Etter vgml. § 31 er vergens oppdrag å ivareta vergehavers interesser innenfor det mandatet som er gitt ved opprettelsen av vergemålet, jf. vgml. § 21.

Vergens kompetanse utledes også av vergens mandat, jf. vgml. § 32. Etter § 32 kan vergen, gjennom disposisjoner, rettslig binde vergehaver og råde over vedkommendes midler.

Mandatet utformes ved opprettelsen av vergemålet, og skal ikke gå lenger enn nødvendig, jf. vgml. § 21, tredje ledd.

Tredje ledd stadfester at vergemålsmyndighetene i må ta stilling til hva vergemålet skal omfatte og vergemålets varighet. Med andre ord utledes oppdraget og kompetansen av det som er positivt angitt i vedtaket.

2.4.2 Vergens kompetanse ved utdeling av arveforskudd og gaver

I flertallet av sakene som gjelder utdeling av arveforskudd og gaver, har vergen et familiært bånd til vergehaver. Som oftest i form av å være vergehavers barn. I disse tilfellene er vergen inhabil til å ta stilling til spørsmålet, fordi vedkommende selv eller en nærstående er mottaker av utdelingen, jf. vgml. § 34.

Når vergen er inhabil, skal det oppnevnes en midlertidig setteverge, jf. vgml. § 34 andre ledd, jf. vgml. § 27.

Som fremstillingen videre vil vise, må vergen vurdere om vilkårene etter vgml. § 41 første eller andre ledd er oppfylt, avhengig av hva søknaden gjelder. Dersom vergen kommer til at vilkårene er oppfylt kan gaven som hovedregel gis. Hvis gaven utgjør et «større beløp» eller det gjelder arveforskudd, må fylkesmannens samtykke innhentes, jf. vgml. § 41.

Kun vergen har kompetanse til å gjennomføre utdeling. Vergemålsmyndighetene (SRF og fylkesmennene) kan ikke samtykke til en utdeling som vergen ikke gjennomfører, når vergen mener det ikke er forsvarlig eller i strid med vergehavers interesser.³⁸ En slik forståelse har

---

³⁸ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 105 og 196

støtte i ordlyden «[m]ed fylkesmannens samtykke», samt forarbeidene hvor det blir presisert at vgml. § 41 er en videreføring av tidligere vergemålsloven (1927) § 56.³⁹ Etter § 56 lå det ikke til vergemålsmyndigheten å samtykke til utdeling av arveforskudd, dersom vergen kom til at vilkårene for utdeling av arveforskudd ikke var oppfylt.⁴⁰

Denne forståelsen har støtte i flere klagesaksavgjørelser.⁴¹ SRF uttaler i klagesaksavgjørelse 2016/37⁴² at «[s]å lenge midlertidig verge i dette tilfellet ikke finner det tilrådelig at det deles ut arveforskudd, tilkommer det heller ikke fylkesmannen å samtykke til en slik disposisjon etter vergemålsloven § 41».

2.5 Kravet om å høre vergehavers mening

2.5.1 I tråd med vergehavers ønske og vilje

Før vergen gjennomfører en disposisjon på vegne av vergehaver, må det avklares om disposisjonen er i tråd med vergehavers ønske og vilje.

Formålet med å høre vergehavers meninger er å ivareta vedkommendes autonomi i størst mulig grad. CRPD art. 12 stadfester at mennesker med nedsatt funksjonsevne skal ha lik rett til å utøve sin rettslige handleevne som funksjonsfriske.

Vergehavers ønsker er et tungtveiende moment ved vurderingen om en disposisjon eller et tiltak skal gjennomføres. Når vergehavers nærstående påstår at vergehaver har samtykket til en disposisjon, er det grunn til å foreta en nærmere vurdering. En vergetrengende er ofte satt under vergemål pga. kognitive svekkelser. Et påstått samtykke fra vergehaver kan derfor være et utslag av press fra utenforstående og ikke et reelt samtykke.

I samtaler mellom vergen og vergehaver der formålet er å identifisere vergehavers standpunkt, er det oftest tre mulige utfall:

1. Vedkommende samtykker.
2. Vedkommende nekter.

---

³⁹ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196

⁴⁰ Lødrup, Kluften, Linge & Gjøslie (2008) s. 164-165

⁴¹ Se blant annet VMM-2016-37, VMM-2017-26 og VMM-2017-67

⁴² VMM-2016-37

3. Vedkommende responderer ikke/har ingen mening. I så tilfelle må utdeling bygge på et særlig behov eller andre holdepunkter (ved arveforskudd), eller skikk og bruk (ved gaver).

Hvis vergehaver samtykker eller nekter, blir spørsmålet i hvilken grad vergen kan vektlegge vergehavers syn. Samtykkekompetansen er det avgjørende her.

2.5.2 Rettslig utgangspunkt

Etter vgml. § 33 første ledd, følger det at vergen, så vidt mulig, skal høre vergehaver før det foretas disposisjoner av «større betydning», eller når det «fremstår naturlig».

Ordlyden tilsier at utdeling av større gaver og arveforskudd må anses som disposisjoner av større betydning, da slike utdelinger krever samtykke fra fylkesmannen, jf. vgml. § 41.⁴³

Plikten innebærer at vergen, så vidt mulig, skal møte vergehaver og høre hvilket standpunkt og meninger vergehaver har til disposisjonen. Hvis vergehaver motsetter seg dette, er utgangspunktet at vergen plikter ikke å disponere i strid med det, jf. vgml. § 33 andre ledd.

Denne plikten begrenses av formuleringen «så vidt mulig» i første ledd. Det er uttalt i forarbeidene at formuleringen er ment å begrense plikten til å høre vergehaver til de tilfellene hvor vergehaver er «i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer», slik ordlyden i § 33 andre ledd angir.⁴⁴

Det medfører at vergen i utgangspunktet ikke trenger å forholde seg til vergehavers motsettelser, eventuelt samtykke, når vedkommende ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen og hans utsagn innebærer.

Spørsmålet er hva vedkommende er «i stand til å forstå». Dersom vergehaver mangler forståelse for disposisjonens innhold og virkninger, samt forståelsen av samtykkets virkninger, har det ingen hensikt å vektlegge hans samtykke eller nektelse.⁴⁵

Forarbeidene sier ingenting om hvordan formuleringen skal forstås i relasjon til § 33 andre ledd. I en uttalelse fra Justisdepartementets Lovavdeling sak 18/119⁴⁶ argumenteres det

---

⁴³ Slik Bruzelius (2017) note 148

⁴⁴ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 94

⁴⁵ Sande m.fl. (2017) s. 338

⁴⁶ JDLOV-2018-119

overbevisende for at «i stand til å forstå» etter vgml. § 33 skal forstås likt som «i stand til å forstå» etter vgml. § 20 andre ledd og § 48.

Vurderingstemaet i vgml. §§ 20 og 48 er om vergehaver er i stand til å forstå hva «samtykket» innebærer. Etter § 30 må vergehaver være «i stand til å forstå «disposisjonen». Forskjellen er dermed at forståelsen må knytte seg til hhv. «samtykke» og «disposisjonen».

Spørsmålet er om «i stand til å forstå» skal forstås likt i § 30 som i §§ 20 og 48, til tross for ulikhetene.

Til støtte for en enhetlig tolkning, argumenterer lovavdelingen med at det i forarbeidene til vgml. § 48 krysshenvises til forarbeidene for § 20 andre ledd.⁴⁷ Ved at lovgiver krysshenviser til § 20 andre ledd, synes det som at formuleringene i de ulike bestemmelsene skal forstås likt.

I forarbeidene til vgml. § 20 andre ledd fremgår det at det sentrale vurderingstemaet er hvorvidt vergehaver «har den nødvendige mentale kapasiteten til å kunne avgi et gyldig samtykke». Begrepet «forstå» skal ikke tolkes for strengt.⁴⁸

Hvorvidt vergehaver har den «nødvendige mentale kapasiteten» beror på en vurdering av vergehavers medisinske tilstand og forholdene for øvrig på den ene siden, opp mot disposisjonens kompleksitet på den andre siden. Relevante momenter som kan tilsi at vergehavers ønsker er reelle, kan være vergehavers tidligere vilje; evnen til å uttrykke seg og sin vilje, og disposisjonens art og kompleksitet.⁴⁹

Det er viktig å være bevisst på at vergehaver kan ha forståelse for noen type disposisjoner, mens andre blir uforståelig og for komplekse. Videre kan forståelsen endre seg fra dag til dag, eventuelt kan vergehaver ha forbigående kognitive svekkelser.⁵⁰

I slutten av oktober 2018 ble det avsagt en dom i Borgarting lagmannsrett, som på bakgrunn av lovens frivillighetsaspekt og CRPDs fokus på selvbestemmelse og integritet tar til orde for at det er den uttrykte viljen som skal vektlegges, uavhengig av om denne er reell eller ikke.⁵¹ Dommens standpunktet samsvarer med Lovavdelingens tolkningsuttalelse fra 2018, og står i kontrast til tidligere oppfatninger som nevnt under punkt 2.2.4.

---

⁴⁷ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 201

⁴⁸ Ibid. s. 178

⁴⁹ Se JDLOV-2018-119 pkt. 5 hvor noen av momentene nevnes.

⁵⁰ NOU 2011:9 s. 26

⁵¹ LB-2018-64831-2 pkt. 3.1.

3 «Gaver og stønad»

3.1 Bakgrunnen

Etter vergemålsloven § 41 første ledd har vergen kompetanse til å gi gaver og stønader av vergehavers midler og formue. Det som skiller gaveutdelinger etter vergemålsloven fra andre gavedisposisjoner, er at det ikke er giveren selv som tar avgjørelsen om at gave skal gis.

Bestemmelsens formål henger tett sammen med vergens rolle og oppgaver. Vergen skal forvalte midlene på vegne av vergehaver, på en måte som er til det beste for den vergetrengendes interesser, både personlig og økonomisk.

3.2 Det rettslige utgangspunktet

Det rettslige utgangspunktet for å dele ut gaver og stønader er vgml. § 41 første ledd.

«Vergen kan ikke gi gaver eller stønader på vegne av den som er under vergemål, utover det som følger av skikk og bruk. En mindreårig over 15 år må samtykke til slik gave. Gjelder det større beløp, kreves det samtykke av fylkesmannen, selv om en slik gave følger av skikk og bruk.»

Bestemmelsen gir vergen adgang til å gi «gaver eller stønader» på vegne av vergehaver, med mindre det bryter med hva som er «skikk og bruk». Gjelder det et «større beløp», kreves samtykke fra fylkesmannen.

Bestemmelsen angir to grunnvilkår som må være oppfylt for at vergen kan dele ut gave eller stønad.

For det første må det dreie seg om «gave» eller «stønad».

For det andre må utdelingen skje i tråd med «skikk og bruk». Kravet til skikk og bruk gjelder for både utdeling av gave og utdeling av stønad. Hva som skal regnes som skikk og bruk vil imidlertid variere, noe jeg kommer tilbake til nedenfor under punkt 3.5.

3.3 «Gave»

3.3.1 Gavebegrepet i vgml. § 41

Gavebegrepet brukes på mange ulike rettsområder. Definisjonen og innholdet vil i prinsippet kunne variere, alt etter hvilket rettsområde man er på.⁵² I dette ligger det at betydningen og rekkevidden av ulike vilkår vil kunne variere fra sak til sak.⁵³ Uavhengig av hvilket regelsett man opererer med, må det alltid vurderes hvilket gavebegrep den konkrete gaveregelen opererer med. Spørsmålet er hvilken tilnærming man bør ha til gavebegrepet i vergemålsloven § 41.

I forarbeidene til vergemålsloven § 41 er det ikke nærmere beskrevet hvordan «gave» skal forstås. Et naturlig utgangspunkt er det tradisjonelle gavebegrepet - et begrep som ikke er legaldefinert, men er utviklet gjennom rettspraksis og juridisk teori.

Høyesterett har flere ganger uttalt seg om hva som ligger i det tradisjonelle gavebegrepet, blant annet i Rt. 1996 s. 1647. Et av sakens spørsmål var hvordan begrepet «gave» i dekningsloven § 5-2 skulle forstås. Førstvoterende uttalte at gavebegrepet tradisjonelt sett krever at det har skjedd en «formuesforskyvning» og at giveren har hatt «hensikt å berike mottakeren».⁵⁴

I teorien er denne definisjonen tiltrådt.⁵⁵ Vilkårene omtales treffende nok som «gavebegrepets to hovedbestanddeler».⁵⁶ Vilkårene om «formuesforskyvning» og givers «gavehensikt» blir beskrevet som hhv. det objektive og subjektive vilkåret.⁵⁷

Det objektive vilkåret, kravet til formuesforskyvning, innebærer at det må foreligge en forskyvning av formuen fra giver til mottaker. Sagt annerledes må mottakeren bli beriket. Det forutsetter at mottakeren ikke har ytt vederlag tilsvarende gavens verdi.⁵⁸ Kravet til formuesforskyvning er helt essensielt når det gjelder gaver. Hvis det ikke skjer en berikelse, kan det heller ikke foreligge en gave.

Det subjektive vilkåret, kravet til gavehensikt, har Høyesterett formulert som at giveren må ha «hensikt om å berike mottakeren».⁵⁹ I litteraturen uttales det at formålet med

---

⁵² Haaskjold (2014) s. 238 og 243

⁵³ For eksempel Rt. 2014 s. 1248 avsnitt 44 og 45

⁵⁴ Rt. 1996 s. 1647 (1652)

⁵⁵ Hambro (2015) s. 232; Haaskjold (2015) s. 244 med videre henvisninger; Asland (2008) s. 112.

⁵⁶ Haaskjold (2014) s. 243-244

⁵⁷ Haaskjold (2014) s. 243-244. Slik også Hambro (2015) s. 232

⁵⁸ Haaskjold (2014) s. 246

⁵⁹ Slik Rt. 1996 s. 1647

berikelsesvilkåret er å kartlegge hva som forsøkes oppnådd med disposisjonen.⁶⁰ Ofte er det umulig å bevise gavegiverens hensikt, fordi det knytter seg til «giverens personlige bevissthetsforestilling».⁶¹ Når giverens hensikt ikke kan identifiseres, er det mulig å trekke slutninger om det subjektive vilkåret i disposisjonens ytre omstendigheter, som for eksempel disposisjonens formål.⁶² Eller som Høyesterett har formulert: Når disposisjonen «fremtrer som en gavmildhetsakt».⁶³

Det er på det rene at gavebegrepet i vergemålsloven § 41 inneholder et krav om formuesforskyvning. Når det gjelder det subjektive vilkåret, er det etter mitt syn uklart hva som ligger i dette.

Vergemålsretten skiller seg fra øvrige rettsområder når det gjelder gavevurderingen. I mange tilfeller kan ikke gavehensikt påvises fordi vergehaver er kognitivt svekket eller av andre årsaker ikke i stand til å uttrykke seg. Det kan dermed stilles spørsmål om det kan oppstilles et krav om gavehensikt i det vergemålsrettslige gavebegrepet.

Utgangspunktet, som tidligere redegjort for, er at vergehaver kan disponere over formuen sin og gi gaver som han selv vil. Forutsetningen er at vedkommende er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer, og har sin rettslige handleevne i behold, jf. vgml. § 21 første ledd, jf. § 33 andre ledd. Når vergehaver har forståelse for disposisjonen og har rettslig handleevne, vil ikke vergemålsloven få anvendelse fordi det er vergehaver selv som gir gaven.

Vergemålsloven § 41 anvendes kun når det er vergen som gir gaven på vegne av vergehaver, fordi vergehaver ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen går ut på.

I lovens § 41 stadfestes det at en gave må være i samsvar med «skikk og bruk». Vilket setter en begrensning for blant annet når gave kan gis. Som fremstillingen under pkt. 3.5.1 vil vise, er formålet med «skikk og bruk»-vilkåret å sannsynliggjøre at vergehaver i en tilsvarende gavesituasjon ville hatt gavehensikt. Hvis vergehavers gavehensikt kan innhentes, er det ikke nødvendig å forholde seg «skikk og bruk»-vilkåret, jf. prinsippet om selvbestemmelsesrett i vgml. § 33. Med andre ord er vergens kompetanse til å gi gaver begrenset til de tilfellene hvor det er sannsynlig at vergehaver, som frisk, ville hatt gavehensikt. Det må også ses hen til at vergen «[ikke] kan» gi gaver utover det som følger av «skikk og bruk», fordi kompetansen til

---

⁶⁰ Haaskjold (2014) s. 257

⁶¹ Haaskjold (2014) s. 257

⁶² Haaskjold (2014) s. 257-258

⁶³ Rt. 2014. s. 1248 avsnitt 37

å binde vergehaver begrenses av det som er «bestemt ved lov», jf. vgml. § 32.⁶⁴ «Skikk og bruk» er en kompetansebegrensning «bestemt ved lov». Konsekvensen ved å disponere i strid med loven er at disposisjonen ikke binder vergehaver, og gaven anses ugyldig.⁶⁵

Selv om den subjektive gavehensikten ikke lar seg påvise fordi vergehaver ikke har kognitiv forståelse som omfatter gavehensikt, vil disposisjonens ytre forhold vektlegges i en slik grad at det må sies å foreligge en gave, jf. uttrykket «fremstår som en gavmildhetsakt».

I lys av det som er skrevet, mener jeg at det er mer dekkende å se «skikk og bruk»-vilkåret som et begrensende tilleggsvilkår knyttet til gavebegrepet, i tillegg til det subjektive kravet om gavehensikt som kan forankres i gavens ytre forhold.

3.3.2 Hva med gavesalg?

Det er en alminnelig rettsoppfatning at når noe selges til underpris, skal differansen mellom salgssummen og markedsprisen anses som en gave, forutsatt at de øvrige gavevilkårene er oppfylt.⁶⁶

Hvordan spørsmålet skal løses vergemålsrettslig er ikke beskrevet i verken forarbeider, teori eller rettspraksis. Det som er klart er at et gavesalg fordrer et salg og et gaveelement. I det følgende eksemplifiserer jeg med fast eiendom.

Utgangspunktet er at salg av fast eiendom krever samtykke fra fylkesmannen, jf. vgml. § 39 første ledd bokstav a. Dette gjelder for salg både på og utenfor boligmarkedet. Etter forarbeidene er det et krav for å få samtykke at salget skjer på markedsvilkår.⁶⁷

Det andre utgangspunktet er at enhver gave skal behandles etter gavebestemmelsen i vgml. § 41 første ledd, må være innenfor «skikk og bruk», se nedenfor under 3.5. Ved gavesalg er det den delen av ytelsen som ikke svares med vederlag som utgjør gaveelementet.

Statens sivilrettsforvaltning behandlet problemstillingen i sak 2015/112.⁶⁸ Saken gjaldt klage på fylkesmannens samtykke til å selge vergehavers leilighet. I forkant av klagen hadde vergen

---

⁶⁴ Lødrup m.fl. (2008) s. 263. Slik også Arnholm (1959) s. 50 hvor det uttales at formuleringen må forstås som en skranke for vergens kompetanse.

⁶⁵ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 189. Se Bruzelius (2017) note 144-146. Slik også Sande m.fl. (2017) s. 333 og Arnholm (1959) s. 50

⁶⁶ Se note 38 i Erlend Haaskjolds artikkel *Gavers stilling i konkurs* (2014) s. 253-255. Det vises til fremstillinger av hhv. Hagerup og Stang/Solem som tar til orde for samme forståelse.

⁶⁷ Se NOU 2004:16 s. 187 – Uttalelsen gjaldt daværende vgml. § 49, men uttalelsen er like fullt gyldig fordi lovgiver på dette punktet videreførte gjeldende rett. Se også Ot.prp.nr.110. (2008-2009) s. 102-103.

sendt inn søknad om å selge leiligheten til kr 1.500.000, mens leiligheten var taksert til kr 1.850.000. I realiteten var det en gavesøknad på kr. 350.000. Fylkesmannen satt som vilkår at salget skulle skje til taksert markedspris. Gavesøknaden på kr 350.000, der gaven utgjorde prisdifferansen, ble dermed avslått. Søknaden ble av fylkesmannen behandlet etter vgml. § 39 første ledd bokstav a), som regulerer blant annet adgangen til å avhende fast eiendom.

SRF uttalte at den omstendighet at fylkesmannen krevde at salget skulle skje på markedsvilkår, i realiteten var avslag på gave. Og videre at fylkesmannen heller burde vurdert gaveelementet etter vgml. § 41, i stedet for å gi avslag gjennom vilkårssetting.

Et salg som inneholder et gaveelement skal dermed vurderes etter vgml. §§ 39 og 41. Det er altså ikke tilstrekkelig at vergemålsmyndigheten samtykker til salg til redusert pris.

Gaveelementet må vurderes å være innenfor «skikk og bruk», jf. vgml. § 41 første ledd.

3.4 «Stønad»

Etter vergemålsloven § 41 første ledd kan verge beslutte å gi «stønad» på vegne av vergehaver, dersom dette er i samsvar med «skikk og bruk».

Begrepet «stønad» må forstås som støtte i form av penger, som ytes en gang eller flere ganger, på grunn av et behov som har oppstått og uten et krav om tilbakebetaling.⁶⁹ Hvordan begrepet nærmere skal forstås, er ikke definert nærmere i verken lov, forarbeider eller annen praksis.

I en veiledning til fylkesmennene forfattet av SRF, om utdeling av arveforskudd og gave/stønad, har «stønad»-begrepet blitt forsøkt klarlagt. Det uttales at «stønad» er en «ensidig eller vederlagsfri økonomisk ytelse/tilskudd gitt som pengehjelp, typisk i forbindelse med utdanning, i etableringsfase eller opprettholdelse av en viss livskvalitet. Stønaden kan ytes både som en engangsutbetaling og gjennom flere utbetalinger over en viss tid».⁷⁰

Denne forståelsen synes også å være i samsvar med tidligere gjeldende rett. Rikheim uttaler at «stønad» for det første bare tar sikte på frivillige ytelser, slik at for eksempel barnebidrag og

---

⁶⁸ VMM-2015-112

⁶⁹ Sande m.fl. (2017) s. 416.

⁷⁰ Se vergemålsmyndighetens veiledning til fylkesmennene «Utdeling av gaver/stønader og forskudd på arv» s. 3. (heretter «veiledningen»)

den lovfestede underholdsplikten faller utenfor.⁷¹ Videre skriver han at slik støtte kan bestå i å gi slektninger fri bruk av vergehavers løsøre, hus og lignende. Forutsetningen er at denne type fri bruk har vært skikk og bruk før vergehaver ble satt under vergemål.⁷² Rikheim fremholdt at det i visse tilfeller var aktuelt å gi understøttelsen som arveforskudd. Dette kommer jeg nærmere inn på nedenfor under pkt. 6.2.

I forlengelsen av dette kan det spørres: Skiller stønadsbegrepet seg fra gavebegrepet, slik ordet «eller» kan indikere, eller er det å anse som en undergruppe av gavedisposisjoner? Intuitivt synes forskjellen på «gave»-tilfellene og «stønads»-tilfellene å være så store at det antatte behovet for midler på livsarvingens hånd er nok til å fjerne stønadens karakter av gave, fordi gavmildhetspreget ikke dominerer. På den andre siden kan det argumenteres for at eksempelvis fri bruk av løsøre og hus nettopp særpreges av å være en gavmildhetsakt og dermed har en karakter av gave.

3.5 «Skikk og bruk»

3.5.1 Innledning

Det avgjørende for om vergen tillates å dele ut gaver/stønad på vegne av vergehaver, er om gaven anses å være i tråd med «skikk og bruk», jf. vgml. § 41 første ledd. Formålet er å kartlegge om det er sannsynlig at vergehaver ville gitt den konkrete gaven eller stønaden, på bakgrunn av hva som er skikk og bruk i omgangskretsen, miljøet og kulturen. Formuleringen «skikk og bruk» tilsier at gaver/stønader bare kan gis i anledninger som følger av alminnelige sosiale normer og begivenheter, og det som har vært vanlig for vergehaver.

I lovens forarbeider ble det presisert at lovgiver ville videreføre gjeldende rett på dette punktet. Det innebærer at «skikk og bruk» skal forstås som «god skikk og bruk».⁷³

Når det gjelder hva som ligger i «god skikk og bruk» etter vgml. av 1927 § 56, blir det uttalt i forarbeidene at uttrykket omfatter *«spesielle anledninger, for eksempel fødselsdager, konfirmasjon, bryllup og lignende. Hvor stort beløp man kan benytte til gaver vil blant annet bero på den vergetrengendes økonomi og egne behov, tilknytningen til mottakeren av gaven*

---

⁷¹ Rikheim (1978) s. 81

⁷² Rikheim (1978) s. 81

⁷³ Ot.prp.nr.110. (2008-2009) s. 196

*og i hvilken anledning gaven skal gis. Hensynet til den vergetrengende tilsier at vergen legger seg på en forsiktig linje, både i forhold til når gaver skal gis, og med hvilket beløp».*⁷⁴

I forarbeidene uttales det at vilkåret setter begrensninger for gavens omfang, hvem gave kan gis til, og i hvilke anledninger gave kan gis.⁷⁵ Videre uttales det at begrepet «ikke [må] tolkes for snevert».⁷⁶ En streng tolkning av begrepet «skikk og bruk» vil medføre at det er en snever adgang til å gi gaver. En *for* snever adgang til å gi gaver er ikke ønskelig, fordi bestemmelsen da vil miste sin hensikt.

I juridisk teori er det blitt tatt til orde for at ikke bare den generelle – samfunnets – skikk og bruk er avgjørende, men også hva som er skikk og bruk for vergehaver, hans familie og miljø.⁷⁷

Ved vurderingen om en gave er i samsvar med «skikk og bruk», vil et naturlig utgangspunkt være å se hen til tidligere dokumenterbar gavepraksis. Er disposisjonen lik tidligere gavepraksis, er dette en sterk indikasjon på at gaven er innenfor «skikk og bruk».⁷⁸ Tidligere gavepraksis er ofte vanskelig å dokumentere. I så tilfelle, må det foretas en bred vurdering på bakgrunn av vedkommendes økonomi, familiesituasjon, tilknytning til gavemottaker og omgangskrets/miljø.⁷⁹ Disse momentene har betydning for når gave kan gis, til hvem og i hvilket omfang. Dersom det ikke finnes faste holdepunkter for at gaven det søkes om er i samsvar med noen av de øvrige momentene, må man falle tilbake på forsiktighetsprinsippet og ikke samtykke til utdeling, alternativt gi en mindre gave.

Hva som ligger i de konkrete momentene som skal nå bli redegjort for.

3.5.2 Gavens anledning

Det første spørsmålet er om gaven overhodet kan gis i den konkrete anledningen.

Utgangspunktet for vurderingen er hva som generelt anses som «skikk og bruk». Med det menes hva samfunnet anser som skikk og bruk. Eksempler på alminnelig skikk og bruk er

---

⁷⁴ NOU 2004:16 s. 188

⁷⁵ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196

⁷⁶ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 206. Slik også Sande m.fl. (2017) s. 416

⁷⁷ Sande m.fl. (2017) s. 416

⁷⁸ F.eks. VMM-2015-66 hvor gavepraksis er avgjørende. Sande m.fl. (2017) s. 416

⁷⁹ Sande m.fl. (2017) s. 416

leilighetsgaver ved bursdager, bryllup og julegaver mv.⁸⁰ Ved slike anledninger synes vergemålsmyndigheten å tillate gaver i utstrakt grad.⁸¹

Dersom det dreier seg om en gave som er utenfor alminnelig «skikk og bruk», må det foretas en individuell vurdering.⁸² Det må dokumenteres og sannsynliggjøres at anledningen er innenfor vergehavers «individuelle» skikk og bruk. Relevante momenter kan være familieforhold, miljø, tilknytning, og andre forhold som tilsier at vergehaver ville ha gitt gaver i den aktuelle anledningen.⁸³

3.5.3 Gavens omfang

Hvis gavens anledning er i samsvar med «skikk og bruk», må det vurderes om gavens omfang samsvarer med «skikk og bruk».⁸⁴ Dette gjelder hva som kan gis og hvor mye som kan gis. Hensikten er å forhindre at det gis større gaver enn normalt som følge av at vergehaver er funksjonssvekket. Sentrale momenter er vergehavers inntekt, formue; økonomiske behov nå og fremtidig, og vergehavers tidligere gavmildhet.⁸⁵

Vergehavers økonomiske situasjon på søknadstidspunktet må sammenholdes med hans tidligere økonomiske situasjon, og hva som tidligere har vært vanlig å gi i tilsvarende situasjoner.⁸⁶

Samlet sett kan dette si noe om den konkrete gavens omfang samsvarer med hva vergehaver tidligere har gitt.

Når det gjelder vergehavers økonomiske situasjon, er det ikke sjeldent at vedkommende har en større formue og en inntekt som ikke blir nyttiggjort. I slike tilfeller kan det skje at nær familie forsøker å dele ut gaver eller arveforskudd. Et eksempel er SRFs sak 2017/20.⁸⁷ Saken gjaldt utdeling av et beløp på til sammen kr 43.000. Beløpet skulle fordeles og gis som julegaver. Kr 10.000 til hvert av vergehavers fire barn. Kr 1000 til hvert av vergehavers tre barnebarn. Vergehaver hadde på søknadstidspunktet en formue på kr 2.800.000. Spørsmålet

---

⁸⁰ NOU 2004:16 s. 188 og Lødrup m.fl. (2008) s. 262

⁸¹ Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 4-5, hvor det uttales at slike gaver «er vanlig i de fleste familier», og at slike gaver ikke krever fylkesmannens samtykke, såfremt beløpet er «rimelig».

⁸² Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196

⁸³ Sande m.fl. (2017) s. 416

⁸⁴ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196

⁸⁵ Sande m.fl. (2017) s. 417

⁸⁶ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196

⁸⁷ VMM-2017-20

var om det totale gavebeløpet på kr 43.000 var i samsvar med «skikk og bruk».

Vergemålsmyndigheten vurderte først vergehavers tidligere gavepraksis. Det ble dokumentert at vergehaver pleide å gi kr 1000 hver jul til barn og barnebarn. Derimot fantes ingen holdepunkter for at vergehaver tidligere hadde gitt kr 10.000 i gave til hver av de fire barna. Utfallet var at vergemålsmyndigheten ikke godkjente gavene på kr 10.000 til hvert av barna, totalt kr 40.000. Gavene til barnebarna, totalt kr 3000, ble godkjent.

Saken illustrerer at avvik fra normal gavepraksis krever klare holdepunkter som kan dokumenteres, og som sannsynliggjør at gavens omfang er i samsvar med skikk og bruk.

3.5.4 Gavens mottaker

I de aller fleste tilfeller hvor gave søkes utdelt, dreier det seg om gaver til nære familiemedlemmer. Med mindre det er holdepunkter for noe annet, er det ubetenkelig å gi kurante gaver til nærstående familiemedlemmer. Det er likevel det faktiske tilknytningsforholdet som er avgjørende ved vurderingen.⁸⁸ Det innebærer at det også kan være naturlig å gi gaver til andre som står vergehaver nær, for eksempel venner eller andre nære personer som ikke har en familiær tilknytning.

Det er i teorien uttrykt at man skal være forsiktig med å gi gaver til organisasjoner vergehaver ikke har støttet tidligere.⁸⁹ I likhet med alminnelige gavedisposisjoner, skal det mye til for å gi gaver til personer vergehaver ikke tidligere har gitt gaver til. Pengegaver til en organisasjon som vergehaver ikke har en tilknytning til eller tidligere støttet bør normalt ikke godkjennes. Per i dag foreligger det ikke praksis eller uttalelser fra forvaltningen som redegjør for kravet om tilknytning til organisasjoner.

Det danske Civilrettsdirektoratet har derimot behandlet en slik sak i sak TFA 1999.357 CIV.⁹⁰ Den danske Civilstyrelsen uttaler at en gave kan gis hvis det, etter «sædvanlige forhold», er naturlig å gi gave til den aktuelle gavemottakeren, og det er en «særlig begrundelse» for gaven.⁹¹ På grunn av svært likt regelverk, er eksempelet interessant. Saken belyser hva som etter dansk rett kan utgjøre et «sædvanlig forhold».

---

⁸⁸ Sande m.fl. (2017) s. 417

⁸⁹ Sande m.fl. (2017) s. 417. Slik også Lødrup m.fl. (2008) s. 261-262

⁹⁰ Publisert i *Tidsskrift for familie- og arveret*, (1999) 1999.357 C (Karnov ref: TFA 1999.357C)

⁹¹ Civilstyrelsens nærmere vilkår for samtykke til gave. Hentet fra:

<https://www.statsforvaltningen.dk/site.aspx?p=6424>. Slik også Danielsen & Sørensen (2017) s. 470

Saken gjaldt en søknad på utdeling av engangsgave på kr. 300.000 av vergehavers formue, til foreningen «LEV». Når det gjaldt tilknytningen, ble det vist til at vergehaver de tre siste årene hadde deltatt på turer og fester i regi av foreningen. Videre hadde vergehaver abonnert på foreningens blad, og hennes foreldre hadde støttet foreningen økonomisk. Basert på tilknytningen, kom den danske vergemålsmyndigheten til at det kunne gis gave, dog kun på kr. 20.000 av hennes inntekt.

3.5.5 Vergehavers økonomiske interesser

Dersom gaven i sin helhet er i samsvar med «skikk og bruk», er spørsmålet om vergehavers økonomi tåler utdelingen.⁹² En gave kan ikke deles ut dersom den vil være i strid med vergehavers økonomiske behov. Det økonomiske behovet vurderes ut fra vergehavers konkrete behov og nåværende utgifter, men også fremtidige behov og utgifter som kan oppstå må tas høyde for. Det kan være alt fra tilpassing av bolig, til utgifter for medisinsk behandling; muligheten for at vedkommende kan bli frisk igjen og utgifter til aktiviteter på sykehjem osv.⁹³

3.6 «Større beløp»

3.6.1 Hva er et «større beløp»?

Det følger av vgml. § 41 første ledd at dersom gaven gjelder et «større beløp», må vergen innhente samtykke fra fylkesmannen.

Formuleringen «større beløp» er vag. Ordlyden gir ikke veiledning for hvordan vurderingen skal gjøres, heller ikke når en gave utgjør en så stor del av formuen at den anses som et «større beløp».

Formålet med samtykkekravet ved større beløp er å forhindre disposisjoner som kan komme vergehaver til skade.

Det følger av lovens forarbeider at vurderingen av «større beløp» er konkret, der vergehavers «formues- og inntektsforhold» er «særlig» sentralt.⁹⁴ Vergehavers formues- og

---

⁹² NOU 2004:16 s. 188

⁹³ Se eksempelvis VMM-2016-19

⁹⁴ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196

inntektsforhold vil isolert sett sjeldent være tilstrekkelig for å kunne vurdere om det dreier seg om et større beløp, utenom i de helt åpenbare tilfellene hvor gaven utgjør eksempelvis halvparten av formuen. I litteratur og forvaltningspraksis tas det til orde for at vurderingen må suppleres med momenter fra «skikk og bruk»-vurderingen,⁹⁵ noe som også støttes av regelens formål.

Vurderingen må altså skje med utgangspunkt i vergehavers formues- og inntektsforhold. Med mindre gaven åpenbart er et «større beløp», må det ses hen til vergehavers «skikk og bruk».

I Statens sivilrettsforvaltnings veiledning til fylkesmennene om utdeling av gaver og arveforskudd, tas det til orde for en beløpsgrense på $\frac{1}{2} G$ ⁹⁶ som i utgangspunktet gjelder for alle, uavhengig av formue- og inntektsforhold. Grensen innebærer at forvaltningen som hovedregel anser gaver som er større enn $\frac{1}{2} G$ som et større beløp.⁹⁷

Per i dag foreligger rikelig med praksis og uttalelser fra forvaltningen som drøfter begrepet «større beløp».

Illustrerende er SRFs sak 2017/20⁹⁸. Sakens spørsmål var om flere kumulerte gaver på til sammen kr 43.000 utgjorde et «større beløp». Det ble uttalt at et fullstendig bilde over inntekts- og formuesforhold er avgjørende for en korrekt vurdering av om det dreier seg om et større beløp. I saken hadde vergehaver en formue på kr 2.800.000. Gavebeløp utgjorde ca. 2 % av den totale opplyste formuen. Sivilrettsforvaltningen uttalte videre at de i sin veiledning til fylkesmennene har presisert at beløp over $\frac{1}{2}G$ som hovedregel må anses som en «større gave».⁹⁹ På tidspunktet saken verserte, utgjorde $\frac{1}{2} G$ kr 46.288. Dette talte sterkt i retning for at beløpet måtte anses som et «større beløp». Avgjørende for at beløpet måtte anses større, var at vergen tidligere ikke hadde gitt et så stort beløp i gave, noe som talte for at beløpet var et «større beløp».

Saken viser at det i grensetilfeller kan være nødvendig å se hen til vergehavers skikk og bruk for å vurdere om beløpet er et «større beløp».

Når det gjelder fast eiendom, skal dette alltid anses som et «større beløp».¹⁰⁰

---

⁹⁵ Lødrup m.fl. (2008) s. 270; Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 4; VMM-2017-20.

⁹⁶ Grunnbeløpet er kr 96.883, jf. Forskrift om grunnbeløp m.m. fra 1. mai 2018 mv. § 1.

⁹⁷ Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 4

⁹⁸ VMM-2017-20

⁹⁹ Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 4

¹⁰⁰ VMM-2015-87

3.6.2 Kritikk av beløpsgrensen – de lege lata

Som redegjort for under pkt. 3.6.1, er utgangspunktet at «større beløp»-vurderingen skal være skjønnsmessig og skje på bakgrunn av vergehavers formue- og inntektsforhold. I lovteksten og forarbeidene er dette tydelig forutsatt.¹⁰¹ Det er altså ikke lovgivers intensjon at forvaltningen skulle vurdere enhver sak mot en konkret beløpsgrense. Flere saker fra forvaltningspraksis viser likevel at beløpsgrensen brukes i utstrakt og avgjørende grad. Det er derfor grunnlag for å se nærmere på forvaltningens selvtrukne beløpsgrense.

«Etter at det ble innført avgiftsfritak for årlige gaver på inntil ½ G, har det skjedd en økning i antall søknader fra nærstående om utdeling av dette beløpet. Slik gave må som den overveiende hovedregel anses som et «større beløp», og fylkesmannens samtykke må innhentes før.»¹⁰²

Sitatet viser begrunnelsen og de hensyn som ligger bak beløpsgrensen. Arveavgiftsloven (opphevet) § 4 første ledd bokstav b anga at arvinger kan få gaver inntil ½ G avgiftsfritt. Ved å kunne karakterisere alle gaver over ½ G som «større beløp», ville gaver som var motivert av arveplanlegging enkelt siles ut for å vurdere hvorvidt gaven oppfylte kravet om «skikk og bruk», noe som kan virke praktisk.

Det mest problematiske er at SRF synes å mangle hjemmelsgrunnlag for å sette en konkret beløpsgrense. Dette er problematisk fordi en langvarig og konsistent praktisering av en slik beløpsgrense hos både sivilrettsforvaltningen og fylkesmennene, vil gi en faktisk rettstilstand som ikke kan anses som gjeldende rett.

Da arveavgiftsloven ble opphevet i 2014 falt grensen på ½ G bort og alle gaver ble følgelig avgiftsfrie. Hensynet bak beløpsgrensen falt dermed bort. Det er urovekkende når en institusjon som Statens Sivilrettsforvaltning i 2018 fortsetter å praktisere beløpsgrensen på ½ G, uten at de begrunner hvilke konkrete hensyn som ivaretas.¹⁰³ En slik praksis kan skade folkets tillit til forvaltningen, fordi grensen fremstår vilkårlig.

En konsekvens av denne praktiseringen er svake formuleringer i SRFs klagesaksavgjørelser, som igjen gir uttrykk for lite tillitsvekkende argumentasjon og rettsanvendelse. I en sak som gjaldt utdeling av arveforskudd uttalte SRF at «[s]elv om beløpet utgjør en forholdsvis liten del av vergehavers formue, legges det til grunn at beløpet anses som et «større beløp» for

---

¹⁰¹ Se ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196 hvor det uttales at «større beløp»-vurderingen «vil måtte bero på en konkret vurdering.»

¹⁰² Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 4

¹⁰³ Eksempelvis VMM-2018-3

vergehaber». ¹⁰⁴ Etter mitt syn er det kritikkverdig at SRF nøyer seg med å henvise til veiledningen, og «legger til grunn» at beløpet «anses som et større beløp». Her unngår SRF å foreta en konkret vurdering av gavesøknaden, og velger en forutbestemt beslutning. Det er i strid med lovgivers forutsetninger i forarbeidene, hvor det uttales at «[h]va som skal anses som et «større beløp», vil måtte bero på en konkret vurdering». ¹⁰⁵ Når departementet i sitt lovforslag heller ikke valgte å nevne grensen for avgiftsfrie gaver i aal. § 4, som ble innført over et år før proposisjonen ble ferdigstilt, er dette etter mitt syn en indikasjon på at beløpsgrensen ikke kan anvendes slik SRF gjør. ¹⁰⁶

I NOU 2014:1 Ny arvelov, ble det foreslått at gavekompetansen til den som sitter i uskifte burde begrenses til gaver som var «skikk og bruk», og i så tilfelle hvorvidt det burde være et tak på ½G, som tidligere var grensen for avgiftsfrie gaver. Når det gjaldt beløpsgrensen uttalte utvalget at en slik grense vil «kunne gi skjeve resultater» for de med solid økonomi og at en slik konkretisering er uheldig. ¹⁰⁷ Utvalgets kritikk av beløpsgrensen har mye for seg, og gjør seg like gjeldende i denne sammenheng. Det vil formodentlig være svært arbeidskrevende å sette seg inn i vergehavers økonomiske situasjon og en klarere regel vil gi forvaltningsøkonomiske fordeler.

---

¹⁰⁴ Se VMM-2018-3. Saken gjaldt en gave pålydende kr. 33.334. Vergehavers formue var kr. 757.399. Gaven utgjorde 4,4 % av formuen. Se også VMM-2017-20 hvor gaven på kr 43.000 utgjorde under 2 % av formuen, og SRF kom til at det måtte anses som et «større beløp», jf. veiledningens beløpsgrense på ½G.

¹⁰⁵ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196

¹⁰⁶ Ot.prp.nr.1 (2007-2008) s. 216. Ot.prp.nr.110 (2008-2009) ble avlevert 4.9.2009.

¹⁰⁷ NOU 2014:1 s. 85

4 Arveforskudd

4.1 Hva er arveforskudd?

Folk flest forbinder arveforskudd med muligheten for å få utdelt arv før arvefallet. Dette er en forståelse som er i samsvar med lovens forarbeider. Arveforskudd er definert som «gave som gis til livsarving, med påbud om at den skal være gjenstand for avkortning i det senere arveoppgjøret som skal finne sted».¹⁰⁸ Definisjonen er på mange måter klarleggende.

Arveforskudd er i formen lik en gave. Forskjellen er at gaven må anses som arveforskudd når den er avkortningspliktig i arvingens lodd, jf. arvelova (al.) § 38¹⁰⁹

Innledningsvis bør det nevnes at arven i utgangspunktet faller ved arvelaterens død, noe som betyr at ingen har rettskrav på arveforskudd.

4.2 Formål og begrunnelse

Begrunnelsen for arveforskuddsinstituttet må ses i sammenheng med adgangen til å gi gaver. I likhet med ordinære gavedisposisjoner, er arvelaters adgang til å gi arveforskudd et utslag av den eksklusive eiendomsretten. En person står fritt til å råde over det han eier, og følgelig også til å gi bort og redusere formuen sin.

Reglene om arveforskudd er hovedsakelig begrunnet i et likhetsprinsipp mellom livsarvingene. Med mindre noe annet er avtalt eller rettslig regulert, skal livsarvingene arve likt.¹¹⁰

At arveforskudd i motsetning til rene gaver er avkortningspliktig, innebærer at en livsarving som er tilgodesett med en avkortningspliktig gave/arveforskudd ikke har oppnådd en permanent berikelse i forhold til de øvrige arvingene ved arveforskuddet. De øvrige livsarvingene som ikke er tildelt et arveforskudd vil som hovedregel ha en større arvelodd og få tilsvarende beløp når arven faller. Den midlertidige skjevheten vil da rette seg opp.¹¹¹ Ved å gi gaven som arveforskudd unngår man at en livsarving ved arvefallet har blitt forfordelt, noe

---

¹⁰⁸ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196

¹⁰⁹ Lødrup & Asland (2018) s. 143. Tilsvarende NOU 2004:16 s. 206

¹¹⁰ NOU 2014:1 s. 166-167. Slik også Greve (1988) s. 677 – 681.

¹¹¹ NOU 2004:16 s. 206

som ellers kan være konfliktskapende. Samtidig får giveren mulighet til å bidra økonomisk uten å forfordele.

Som fremstillingen vil vise, kan livsarvingene etter vergemålsrettslige regler få arveforskudd dersom de godtgjør at de har et særlig behov for midler, eller det er andre holdepunkter som tilsier at forskudd kan gis. Dette er i motsetning til «alminnelige» arveforskudds- og gavedisposisjoner, hvor det er opp til giveren selv å bestemme om disposisjonen skal gjennomføres.

I mange tilfeller kan det etter forholdene være hensiktsmessig, både fra samfunnets side og av hensyn til enkeltindividet, å gi arveforskudd, til tross for at vergehaver selv ikke har uttrykt dette. For eksempel fordi livsarvingen er i økonomiske vanskeligheter og trenger bistand.¹¹²

4.3 Vergemålsrettslig utgangspunkt – vgml. § 41 andre ledd

4.3.1 Innledning

Det rettslige utgangspunktet for utdeling av arveforskudd er vgml. § 41 andre ledd. Det følger av denne bestemmelsen at:

«Med fylkesmannens samtykke kan vergen gi arveforskudd til en livsarving hvis det foreligger et særlig behov for det, eller hvis det foreligger skriftlige nedtegnelser eller andre holdepunkter for at et slikt forskudd er i samsvar med ønsket til den som er under vergemål.»

Ordlyden angir to alternative vilkår som kan gi grunnlag for å dele ut arveforskudd. Det må enten foreligge et «særlig behov» for det, eller så må det foreligge «skriftlige nedtegnelser» eller «andre holdepunkter» for at utdeling av forskudd «er i samsvar med ønsket» til vergehaver.

Når et av de to alternative grunnlagene er godtgjort, er det opp til fylkesmannen å samtykke til disposisjonen. Fylkesmannen er ikke forpliktet til å samtykke, selv om et av grunnlagene for arveforskudd er godtgjort.¹¹³ Det samme gjelder for vergen, jf. vergen «kan» gi.

---

¹¹² Greve (1988) s. 671-672

¹¹³ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s.196

Etter ordlyden er det livsarvinger som er berettiget til å motta arveforskudd. Begrepet «livsarving» er i arvelovas § 1 definert som arvelaterens barn og deres etterkommere (barnebarn).¹¹⁴ Med andre ord er det kun vergehavers barn og barnebarn kan få arveforskudd etter vgml. § 41.

4.3.2 Alternativet «særlig behov»

Som lovteksten angir kan vergen, på vegne av vergehaver, gi arveforskudd til en livsarving dersom det kan godtgjøres at det foreligger «særlig behov» for det. En naturlig språklig forståelse av begrepet tilsier at livsarvingen må ha et behov for midler som andre ikke har.

Det uttales i forarbeidene at begrepet «særlig behov» må forstås slik at det «ikke er tilstrekkelig å påvise at mottakeren vil ha behov for eller for øvrig være tjent med at arveforskudd gis». Det må foreligge et pressende behov for midler, altså et «behov utover det alminnelige».¹¹⁵

Spørsmålet blir dermed hva som er et «behov utover det alminnelige».

Forarbeidene utdyper ikke dette nærmere. Det foreligger heller ingen rettspraksis fra Høyesterett som tar stilling til innholdet i «særlig behov» eller «behov utover det alminnelige».

Uttrykket «alminnelige behov» peker mot behov som er forventet og påregnelig i dagliglivet. Motsatt vil et behov «utover det alminnelige» omfatte behov som er uforutsette og som kan føre livsarvingen i en situasjon der han har et pressende behov for midler.

Statens sivilrettsforvaltning har avgjort en rekke klagesaker knyttet til avslag på arveforskudd og hva som anses som «særlige behov».¹¹⁶ I de klagesaksavgjørelsene som er tilgjengelig på Lovdata, henvises det i stor grad til veiledningen som SRF har utarbeidet til fylkesmennene.¹¹⁷ Ved at veiledningen er grunnlaget for SRFs vurderinger, danner den til en viss grad grunnlaget for forvaltningens tolkning av «særlige behov», og med det også forvaltningens faste og konsistente praksis.

---

¹¹⁴ NOU 2014:1 s. 22

¹¹⁵ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196. Tilsvarende Sande (2018) s. 420.

¹¹⁶ Se for eksempel VMM-2017-38 (vanskelig økonomisk situasjon), 2017-61 (utgifter til ny bil) og 2017-104 (gjeldsordning uten betalingsevne)

¹¹⁷ Se for eksempel VMM-2015-22

I veiledningen vises det til noen situasjonsbestemte tilfeller som kan utgjøre et «særlig behov». Eksempelvis når livsarvingen har «høy usikret [forbruks]gjeld», er i en «nesten uholdbar livssituasjon», eller «på grunn av betalingsmislighold, står i fare for å miste boligen». ¹¹⁸ Eksemplene må sies å illustrere kjernen i uttrykket «behov utover det alminnelige».

Selv om økonomiske vanskeligheter er det som oftest danner grunnlaget for det særlige behovet, åpner ordlyden for at også andre behov kan utgjøre et «særlig behov». ¹¹⁹ En dom fra Oslo tingrett illustrerer dette. ¹²⁰ Et av sakens spørsmål var hvorvidt en utdeling av arveforskudd var i samsvar med «god skikk og bruk» etter tidligere vgml. § 56.

Arveforskuddet var en hytte som tilhørte vergehaver. Hytten var i en slik tilstand at det var umulig for vergehaver å vedlikeholde og bære utgiftene for den. Retten kom til at det derfor var i vergehavers interesse å gi hytten som arveforskudd. Saken viser at andre behov enn økonomiske kan gi grunnlag for å dele ut arveforskudd.

Eksemplene viser at det er svært vidt hva som kan være et «særlig behov». Disse har også fått tilslutning i juridisk teori, hvor det også hyppig vises til veiledningen. ¹²¹

Et annet spørsmål er om det kan kreves at livsarvingen har uttømt offentlige ytelser før det kan sies å foreligge et «særlig behov» for arveforskudd. Et slikt krav kan ikke utledes direkte av ordlyden i § 41. Problemstillingen oppstår når livsarvingen påstår å ha et «særlig behov» for arveforskudd, uten at vedkommende har prøvd å avhjelpe det særlige behovet med offentlige ytelser. Sivilrettsforvaltningens sak 2018/26 ¹²² behandler spørsmålet til en viss grad. Saken gjaldt en kvinne som hadde mistet arbeidsinntekten sin. Manglende inntekt gjorde at hun ikke klarte å betale husleien sin og dermed sto i fare for å miste boligen.

Sivilrettsforvaltningen uttalte at livsarvingen må prøve å avhjelpe situasjonen med offentlige ytelser, før man søker om arveforskudd.

Saken kan tas til inntekt for at vilkåret «særlig behov» ikke er oppfylt der det særlige behovet kan avhjelpes gjennom offentlige ytelser og støtteordninger. Sett i lys av at utdeling av forskudd innebærer en ulempe for vergehaver, tilsier grunnleggende hensyn på vergemålsområdet at det kan innfortolkes et krav om at alle offentlige ytelser er uttømt/prøvd,

---

¹¹⁸ Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 5

¹¹⁹ Slik Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 5

¹²⁰ TOSLO-2008-169842

¹²¹ Se Sande m.fl. (2017) s. 420-421

¹²² VMM-2018-26

hvis det ville avhjulpet det særlige behovet. I andre tilfeller kan livsarvingen være i en så presset situasjon at det av tidsmessige årsaker ikke kan kreves at vedkommende prøver offentlige ytelser først.

For at forvaltningen skal kunne vurdere om livsarvingen har et særlig behov, må livsarvingen kunne dokumentere og konkretisere det særlige behovet.¹²³ I dette ligger at utgiftene må dokumenteres, og det må godtgjøres at behovet knytter seg til livsarvingen.¹²⁴ At det gjelder et konkretiseringskrav kan utledes av ordlyden om at det må foreligge et «særlig behov» hos livsarvingen. For at vilkåret skal kunne oppfylles, må det gjennom kvitteringer eller lignende kunne påvises hvilke konkrete utgifter og andre forhold som gjør at livsarvingen har et «særlig behov».¹²⁵

Som ordlyden i vgml. § 41 andre ledd angir, er det kun livsarvingen som kan få arveforskudd. I teorien er det reist spørsmål om kravet til «særlig behov» kan knytte seg til andre enn livsarvingen selv.¹²⁶ Utgangspunktet er at det særlige behovet må knytte seg til livsarvingen. Dette medfører at behov som andre i familien måtte ha som hovedregel ikke omfattes. Et særlig behov må likevel kunne foreligge der livsarvingen er i en vanskelig økonomisk situasjon som følge av for eksempel foreldreansvaret. Det kan tenkes at livsarvingens barn er syk, noe som kan få store økonomiske konsekvenser i form av utgifter som livsarvingen ikke klarer å bære.¹²⁷ Det kan gi en økonomisk uholdbar situasjon. I et slikt tilfelle er det nærliggende å vurdere det dithen at det foreligger et «særlig behov» hos livsarvingen, til tross for at situasjonen ikke knytter seg til livsarvingen direkte.¹²⁸

Tingsrettsavgjørelsen¹²⁹ ovenfor illustrerer også at det særlige behovet ikke nødvendigvis må knytte seg til livsarvingen.

4.3.3 «Skriftlige nedtegnelser»¹³⁰

---

¹²³ Sande m.fl. (2017) s. 421

¹²⁴ Se VMM-2018-26, VMM-2017-38 og Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 5.

¹²⁵ Se for eksempel VMM-2018-26 hvor dokumentasjonen vurderes.

¹²⁶ Slik Sande m.fl. (2017) s. 421

¹²⁷ Sande m.fl. (2017) s. 421. Her synes det som at Sande m.fl. tolker begrepet «livsarving» innskrenkende slik at barnebarn ikke omfattes.

¹²⁸ Sande m.fl. (2017) s. 421

¹²⁹ TOSLO-2008-169842

¹³⁰ I praksis drøftes «skriftlige nedtegnelser» og «andre holdepunkter» samlet, men av hensyn til en oversiktlig redegjørelse, behandler jeg disse separat.

Paragraf 41 andre ledd angir at arveforskudd alternativt kan gis hvis det kan godtgjøres gjennom «skriftlige nedtegnelser» at utdeling vil være «i samsvar med ønsket» til vergehaver.

Formuleringen «skriftlige nedtegnelser» gir uttrykk for at enhver nedtegnelse kan tas i betraktning, såfremt den er skriftlig. Forarbeidene tar ikke stilling til hva som ligger i begrepet.

Når det skilles mellom «skriftlige nedtegnelser» og «andre holdepunkter», er det naturlig å tolke begrepet slik at det er vergehavers konkrete nedtegnelser knyttet til spørsmålet om arveforskudd som omfattes. Et testament vil dermed falle utenfor, fordi det ikke tar stilling til spørsmålet om arveforskudd. Likeledes vil et notat eller regnskap som er utferdiget av vergehaver som gir indikasjoner i den ene eller andre retningen, ikke omfattes. Ordlyden tilsier også at tredjepersoners nedtegnelser ikke omfattes av ordlyden.

Alternativet «skriftlige nedtegnelser» er et utslag av eiendomsretten og at enhver har lov til å disponere over egne eiendeler slik man vil. Selv om en skriftlig nedtegnelse ikke er en disposisjon, per se, vil det ha stor betydning for vurderingen av om utdeling av arveforskudd er i samsvar vergehavers vilje, fordi det viser at vergehaver på et tidligere tidspunkt konkret har tatt stilling til spørsmålet. Følgelig vil det legge føringer for hvordan vergen kan disponere vedkommendes formue, jf. vgml. §§ 33 og 41.

Erklæringer om arveforskudd eller gavebrev er det mest praktiske eksempelet på en skriftlig nedtegnelse. En erklæring om arveforskudd kan være utarbeidet av vergehaver på et tidspunkt vedkommende var frisk, og der det fremgår at livsarvingene eksempelvis skal motta arveforskudd ved gitte tidspunkt eller hendelser i livet.¹³¹ En slik erklæring vil tydelig gi uttrykk for at et arveforskudd vil være i «samsvar med ønsket til den som er under vergemål».

Hvis det er tvil knyttet til vergehavers helsetilstand på tidspunktet nedtegnelsen ble gjort, vil det være grunnlag for å anmode vergen om å innhente legeerklæring som kan si noe om vergehavers daværende helsetilstand, jf. vgml. § 33 andre ledd andre punktum. Dette for å sikre at nedtegnelsen faktisk er i samsvar med ønsket til vergehaver, og ikke et utslag av nedsatt kognitive evner eller press fra utenforstående. I mange saker vektlegges ikke erklæringen fra vergehaver, fordi vedkommende var sterkt kognitivt svekket på undertegnelsestidspunktet.

---

¹³¹ Tilsvarende Sande m.fl. (2017) s. 422-423

Nedtegnelsens utforming kan ha betydning for vektleggelsen av den. I teorien er det tatt til orde for at «en skriftlig erklæring om utdeling», vil være en «sterk indikasjon» på at utdeling vil være i samsvar med vergehavers ønsker.¹³² En gjennomgang av tilgjengelig forvaltningspraksis fra SRF og fylkesmannen, viser at slike erklæringer brukes i utstrakt grad.¹³³

Nedtegnelsens grad av konkretisering vil ha betydning for vektleggelsen. En konkret utformet nedtegnelse, i form av at den positivt angir når arveforskudd skal gis, til hvem og med hvilken sum, vil være en sterk indikasjon for at arveforskudd er i samsvar med vergehavers vilje.¹³⁴

4.3.4 «Andre holdepunkter»

Ordlyden åpner for at «andre holdepunkter» kan tas i betraktning, forutsatt at de sier noe om vergehavers ønsker og vilje.¹³⁵ Andre holdepunkter kan også brukes for å støtte oppunder en skriftlig nedtegnelse, for å klarlegge vergehavers ønsker. I likhet med «skriftlige nedtegnelser», er det avgjørende at holdepunktene sannsynliggjør at utdeling er i samsvar med vergehavers ønsker.

Ordlyden er svært vid, og åpner i realiteten for at ethvert håndfast element som kan si noe om vergehavers vilje kan tas i betraktning. Formuleringen tilsier at andre holdepunkter bør kunne brukes til å støtte oppunder en skriftlig nedtegnelse, slik at holdepunktene samlet sett er klare nok. Dette støttes også av lovteksten og forarbeidene, hvor det fremgår at holdepunktene skal sikre at utdeling er «i overensstemmelse med ønskene til den som er under vergemål.»¹³⁶

Forvaltningspraksis viser at det er særlig to former for holdepunkter som blir brukt. For det første er det uttalelser fra leger, som sier noe om vergehavers helsetilstand på tidspunktet vedkommende har uttalt seg om utdeling.¹³⁷ For det andre, tidligere dokumenterbar utdelingspraksis.¹³⁸

Når det gjelder legeuttalelser, blir disse ofte innhentet i forbindelse med at en livsarving påstår at vergehaver har uttalt seg positivt om utdelingsspørsmålet eller avgitt en erklæring om utdeling av forskudd. En slik erklæring vil være et viktig moment og holdepunkt for

---

¹³² Sande m.fl. (2017) s. 422. Tilsvarende Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 6 pkt. 3.3

¹³³ For eksempel VMM-2016-37, VMM-2015-65, VMM-2015-36, VMM-2014-2462.

¹³⁴ Eksempelvis VMM-2015-115

¹³⁵ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 197

¹³⁶ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 197

¹³⁷ Eksempelvis VMM-2017-39

¹³⁸ Eksempelvis VMM-2015-67

vurderingen om arveforskuddet er i samsvar med vergehavers ønsker. Det kan være tvil om vergehaver er samtykkekompetent og har tilstrekkelig forståelses- og vurderingsevne.¹³⁹ En legeerklæring kan si noe om hvorvidt vergehavers uttalelser kan tillegges avgjørende vekt. For at en legeerklæring skal ha tilstrekkelig vekt, er det et krav at legen begrunner sine standpunkt om vergehavers helsetilstand.¹⁴⁰ En begrunnelse kan eksempelvis være testresultater av vergehavers samtykkekompetanse eller kognitive evner.¹⁴¹ Det kan argumenteres for at det er misvisende å karakterisere legeerklæringer som et holdepunkt, fordi en legeerklæring sier noe om holdbarheten på et holdepunkt som stammer fra vergehaver.

Tidligere dokumenterbar utdelingspraksis kan også være et viktig holdepunkt. I SRFs klagesaksavgjørelse 2017/54, ble det uttalt at det «i hovedsak vil være tidligere gaver og forskudd på arv til livsarvingene som eventuelt kan gi holdepunkter for at personen med verge ønsker å gi forskudd på arv».¹⁴² At tidligere utdelingspraksis har betydning, får også støtte av Sande m.fl. (2017), hvor det uttales at vergemålsmyndigheten kan se hen til tidligere utdelinger.¹⁴³

Selv om tidligere utdelingspraksis normalt er en sterk presumsjon for at utdeling, må det foretas en konkret vurdering: Forholdene som gjorde at vergehaver den gang ga arveforskudd vurderes opp mot forholdene som nå ligger til grunn. Økonomiske og familiære forhold kan nå være annerledes, slik at det ikke lenger ville vært i vergehavers vilje å gjennomføre en utdeling.¹⁴⁴ Er forholdene nå slik at vergehaver mest sannsynlig ville delt ut arveforskudd, fordi han tidligere har gitt i en tilsvarende situasjon?

Andre tredjepersoners uttalelser vil også kunne tillegges vekt. I forarbeidene uttales det at arvingenes syn her vil kunne tas i betraktning.¹⁴⁵ Dette kan særlig tenkes i uskiftetilfellene, i det øvrige arvingers syn ikke vektlegges når vergehaver ikke sitter i uskifte.¹⁴⁶ Spørsmål knyttet til uskifte kommer jeg tilbake til nedenfor under kapittel 5. Sande m.fl. (2017) har derimot inntatt et strengere syn når det kommer til tredjepersoners uttalelser. De hevder at

---

¹³⁹ Eksempelvis VMM-2015-67 og VMM-2017-54.

¹⁴⁰ Se VMM-2017-39, hvor legens begrunnelse ikke var tilstrekkelig.

¹⁴¹ Brækhus, A. (2017) s. 213-223 nevner blant annet «Mini Mental Status Examination» (MMSE-NR3), en test til bruk for demensscreening og testing av kognitive evner. Denne trenger dog ikke å si noe om vergehavers vurderingsevne og forståelse. Sammenholdt med samtaler med vergehaver, vil det kunne være en tilstrekkelig begrunnelse. Selv om artikkelen gjelder testasjonshabilitet, er det like fullt overførbart til vår problemstilling.

¹⁴² VMM-2017-54

¹⁴³ Sande (2017) s. 423

¹⁴⁴ Sande (2017) s. 423-424

¹⁴⁵ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 197

¹⁴⁶ Se for eksempel VMM-2014-104

tredjepersoners uttalelser kun kan tillegges vekt når de kommer fra «utenforstående», selv om øvrige arvingers syn «kan tenkes» å ha betydning. Med «utenforstående» mener de personer som ikke har noen tilknytning til livsarvingene.¹⁴⁷ Typisk verger som ikke har et bånd til vergehavers familie og deres interesser. Ved spørsmålet om utdeling, kan vergens tidligere samtaler med vergehaver eller livsarvinger ha gitt holdepunkter for at utdeling er i samsvar med vedkommendes ønsker.¹⁴⁸

Et særlig spørsmål er om et testament kan tas til inntekt for at en utdeling vil være i samsvar med vergehavers vilje. Intuitivt kan det tenkes, i og med at testamentets funksjon er å gi uttrykk for hvordan formuen skal fordeles. Et testament er likevel ikke en skriftlig nedtegnelse som tar stilling til spørsmålet om arveforskudd, og kan kun anses som et holdepunkt i vurderingen.

Som hovedregel vektlegges ikke testamenter, med den begrunnelse av testamentet gir uttrykk for fordelingen etter døden, og ikke før.¹⁴⁹ Det kan likevel være situasjoner der vergehaver er fullstendig ute av stand til å gjøre nytte av formuen sin, og gjennom testament tydelig har fastsatt hvordan fordelingen skal skje. Hvis arveforskuddet det er søkt om tilsvarer det som er fastsatt i testamentet, kan det gi uttrykk for at livsarvingen skal få det konkrete beløpet.

I praksis synes testament å bli vektlagt ved vurderingen av utdeling er i samsvar med arvelaters/vergehavers ønske. Fylkesmannen har i en sak uttalt at et testament, sammenholdt med vergehavers klare uttalelser i samtale med vergen eller andre utenforstående tredjepersoner, samlet sett kan medføre at det foreligger tilstrekkelig holdepunkter for å gi utdeling. Dersom testamentet har ment å begrense livsarvingenes muligheter for arv, vil det motsatt kunne tas til inntekt for at forskudd ikke er i samsvar med vergehavers ønsker.

Et sentralt spørsmål er hva som kreves for at vergehavers ønsker anses godtgjort. Formålet med å kunne gi arveforskudd på bakgrunn av konkrete holdepunkter, er at vergehaver tidligere har gitt uttrykk for et ønske om å gi arveforskudd.

Vergemålslovutvalget uttalte at holdepunktene må være så sterke at «det antas å være på det rene at det er i overensstemmelse med vedkommende ønsker».¹⁵⁰ Formuleringen må forstås

---

¹⁴⁷ Sande m.fl. (2017) s. 422-423

¹⁴⁸ Se VMM-2015-99 (samtale med livsarvinger)

¹⁴⁹ Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 7. Slik også Sande m.fl. (2017) s. 422

¹⁵⁰ NOU 2004:16 s. 206

slik at det kreves positive holdepunkter, hver for seg eller samlet, jf. «på det rene», jf. også at utdeling må være «i samsvar med ønsket til den som er under vergemål», jf. vgml. § 41.

I veiledningen fra Statens sivilrettsforvaltning er det presisert at holdepunktene må gi uttrykk for noe mer enn «udokumenterte uttalelser og generelle antakelser om personens ønske».¹⁵¹ Dette er forankret i kravet om at holdepunktene må godtgjøre at utdeling er «i samsvar med ønsket til den som er under vergemål».

I SRFs sak 2017/54, som gjaldt vurderingen av “andre holdepunkter”, ble det uttalt at holdepunktene måtte være «konkrete» når det gjaldt vergehavers ønsker.¹⁵²

Dette synes også å være i samsvar med øvrige arverettslige regler. Etter al. § 38 kan en gave, gitt til livsarving, avkortes i arven dersom det blir «godtgjort at avkortning vil vere i samsvar med føresetnadene til arvelataren». Vurderingstemaet i godtgjøringskravet i al. § 38 er svært likt som i vgml. § 41. Etter al. § 38 er det sentrale hvorvidt avkortning i arv er i samsvar med arvelaterens forutsetninger. For vgml. § 41 andre ledd er vurderingen hvorvidt et arveforskudd er i samsvar med vergehavers ønsker. Hvordan al. § 38 skal forstås kan dermed være et støtteelement ved tolkningen av vgml. § 41 andre ledd.

I forarbeidene til arveloven av 1972 ble det fremhevet at kravet er oppfylt når arvelateren har uttrykkelig har sagt at barna skal stilles likt, eller at han tidligere har gitt gaver som skulle avkortes i arven.¹⁵³

Eidsivating lagmannsrett behandlet godtgjøringskravet etter al. § 38 i sak LE-2010-141118. Da arvelateren ikke uttrykkelig hadde fastsatt at avkortning skulle skje, var spørsmålet om livsarvingen hadde «godtgjort» at det var i samsvar arvelaterens forutsetninger.

Retten viste her til forarbeidene til al. § 38, og pekte på at det i saken forelå flere erklæringer fra arvelater som ga uttrykk for at gavene skulle avkortes og barna stilles likt.

Lagmannsrettens dom og forarbeidene til al. § 38 kan være et støttemoment for hvordan godtgjøringskravet i vgml. § 41 skal forstås.

Samlet sett tilsier dette at holdepunktene positivt må gi uttrykk for at vergehaver ønsker å gi arveforskudd, og det må sannsynliggjøres at utdeling er vergehavers vilje. Motsatt vil fraværet

---

¹⁵¹ Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 6

¹⁵² Se bl.a. VMM-2017-54. Tilsvarende Sande m.fl. s. 423

¹⁵³ Ot.prp.nr.36 (1968-1969) s. 166

av slike holdepunkter medføre at det ikke foreligger «konkrete holdepunkter» som sier noe om utdeling av forskudd på arv er i samsvar med vergehavers ønsker. Det kan naturligvis tenkes andre løsninger der det er flere holdepunkter som samlet sett fører til at det foreligger «konkrete holdepunkter».

Det avgjørende er at holdepunktene samlet sett medfører at det er sannsynliggjort at arveforskudd er i samsvar med vergehavers ønsker.

4.3.5 Helhetsvurdering

Hvis livsarvingene kan godtgjøre at det foreligger et «særlig behov» eller andre holdepunkter som tilsier at forskudd bør gis, kan fylkesmannen samtykke til utdeling, så fremt det etter en helhetsvurdering er forsvarlig.

Hensikten med en slik helhetsvurdering er å vurdere om arveforskuddet, økonomisk sett, er tålelig for vergehaver. Dette er et utslag av forsiktighetsprinsippet i vergemålsretten, og særlig når det gjelder gaver og arveforskudd som rent faktisk innebærer en ulempe for vergehaver, økonomisk sett.¹⁵⁴ Det må være klart at forskuddet ikke rammer vergehavers økonomi slik at vedkommende ikke kan leve som planlagt og innebærer en uforholdsmessig ulempe.

I forarbeidene er det uttalt at vurderingen må skje med utgangspunkt i vergehavers behov og økonomiske situasjon på den ene siden og mottakerens behov på den andre siden.¹⁵⁵ I det ligger at nåværende og fremtidige tenkte behov må vurderes.

Sande m.fl. (2017) har formulert det som at «[d]et avgjørende er om den vergetrengende vil ha tilstrekkelig med midler igjen etter en utdeling til at nåværende og fremtidige interesser og behov kan dekkes».¹⁵⁶

Klagesaksavgjørelse 2014/2530 fra SRF illustrerer vurderingen.¹⁵⁷

Saken gjaldt søknad om utdeling av arveforskudd til vergehavers to sønner på totalt kr 800.000. SRF foretok først en økonomisk vurdering. Vergehaver hadde kr 1.130.000 på kapitalkonto. Etter en utdeling ville vergehaver hatt et restbeløp på kr. 330.000. Vurderingen var om kr 330.000 ville dekke vergehavers nåværende og fremtidige behov.

---

¹⁵⁴ NOU 2004:16 s. 188

¹⁵⁵ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196

¹⁵⁶ Sande m.fl. (2017) s. 424

¹⁵⁷ VMM-2014-2530

Vergehaver var 83 år, bodde på sykehjem og var dement. Hun hadde et “beskjedent forbruk”. Med restkapitalen sett i sammenheng med det månedlige overskudd på kr 6.233, vurderte SRF det dithen at hennes økonomi ville dekke hennes nåværende og fremtidige behov.

Vurderingen viser at det er flere ulike momenter som må tas i betraktning. Blant annet vergehavers alder; tilstandens varighet og muligheten for at fremtidige behandlingsmuligheter.

Dersom det dreier seg om utdeling av andre ting enn penger, for eksempel fast eiendom, vil det også bli et spørsmål om vergehaver har en forsvarlig økonomi etter utdelingen. Like sentralt er også spørsmålet hvilken nytte vergehaver har av eiendommen. Dersom den representerer en vedlikeholds- og utgiftspost, vil det smarteste kunne være å overdra den som forskudd på arv, fremfor å la vergehaver sitte på eiendommen. Her kan det for øvrig vises til momentene som må vurderes når vergehavers faste eiendom skal selges, jf. vgml. § 39 første ledd bokstav a.¹⁵⁸

Selv om en livsarving dokumenterer at det foreligger forhold som utgjør et «særlig behov», kan dårlig økonomisk styring av lengre varighet tilsi at det ikke foreligger et behov utover det alminnelige. Dette var tilfelle i SRFs sak 2018/26.¹⁵⁹ Saken gjaldt utdeling av arveforskudd på grunnlag av “særlig behov”. A, som var livsarving av vergehaver, søkte i 2018 om forskudd på arv for andre gang. I søknaden var det dokumentert at A hadde mistet jobben, og hadde vært arbeidsløs et par måneder. Hun manglet derfor midler til løpende utgifter, samt depositum, og sto i fare for å miste boligen.

SRF bemerket innledningsvis at disse forholdene var lik situasjonen til A i 2016, som den gang medførte utdeling av forskudd. Når SRF i denne saken likevel kom til at forskudd ikke kunne gis, var det begrunnet i at klagers økonomiske situasjon var lik situasjonen i 2016, og et utslag av dårlig økonomisk styring. Det ble uttalt at arveforskudd ikke skal avhjelpe en vedvarende og utfordrende privatøkonomi.

I veiledningen fra SRF er det under «øvrige momenter» fremholdt at det bør være igjen minst kr 500.000.¹⁶⁰ Denne beløpsgrensen ble inntatt i retningslinjene som ble etablert etter Sivilombudsmannens uttalelse i sak 702/92. Uttalelsen gjaldt adgangen til å dele ut

---

¹⁵⁸ NOU 2004:16 s. 190-191

¹⁵⁹ VMM-2018-26

¹⁶⁰ Statens sivilrettsforvaltning (2013) s. 6

arveforskudd etter daværende vgml. § 56 som regulerte utdeling av gaver.¹⁶¹ I dagens veiledning er det uttrykt at det må foreligge «helt spesielle forhold dersom minimumsbeløpet skal fravikes».

At vergehaver skal ha en buffer på minst kr 500.000 etter utdeling, med mindre det foreligger «helt spesielle omstendigheter», er kritisert i juridisk teori.¹⁶² Det uttales at grensen ikke anbefales brukt. Det vises til at minimumsgrensen ble satt på bakgrunn av et konkret gitt faktum, og ikke var ment generelt.¹⁶³ Nyere praksis fra Statens sivilrettsforvaltning viser også at det tas avstand fra en slik konkret beløpsgrense.¹⁶⁴

I stedet for å forholde seg til en konkret beløpsgrense, bør vurderingen, de lege lata, være skjønnsmessig der vergehavers behov og hensynet til en forsvarlig og trygg økonomi er avgjørende. Folk har vidt forskjellige formuer og behov, en konkret beløpsgrense vil således gi urimelige resultater.

---

¹⁶¹ Sivilombudsmannens uttalelse i sak 702/92 (SOMB-1993-16 (1993 S 94))

¹⁶² Sande m.fl. (2017) s. 425

¹⁶³ Sande m.fl. (2017) s. 425

¹⁶⁴ Eksempelvis VMM-2017-36

5 Særlige spørsmål knyttet til uskifte

5.1 Innledning

Mange personer som er satt under vergemål sitter også i uskifte. Særlig gjelder dette når spørsmålet om arveforskudd blir reist av noen i familien, og vergehaver er rammet av demens. Adgangen til å gi arveforskudd og gaver begrenses av reglene om gjenlevedes råderett under uskifte. Hvis vergehaver sitter i uskifte, må vergen forholde seg til rådighetsbegrensningene slik de gjelder for vergehaver. Det er særlig to bestemmelser som er viktig å være oppmerksom på. Det er al. § 19 og al. § 21. I det følgende skal jeg gi en kort redegjørelse for disse.

5.2 Arveloven § 19 – Gaver

Al. § 19 første ledd fastsetter at den gjenlevende ektefellen ikke uten samtykke kan gi bort fast eiendom, eller andre gaver som står «i mishøve til buet». I forarbeidene uttales det at bestemmelsens formål er å forhindre at delingsgrunnlaget svekkes før et senere skifte.¹⁶⁵ Ordlyden angir et absolutt forbud mot å gi bort fast eiendom.¹⁶⁶

Når det gjelder «mishøve»-vilkåret, gir ordlyden lite veiledning utover at gaven må stå i et misforhold til boets verdi.¹⁶⁷ Høyesterett har ikke tatt stilling til hva som ligger i misforholds-begrepet.¹⁶⁸ I juridisk teori er det tatt til orde for en prosentgrense på 16,7 % av boet, og at gaver større enn dette bør kunne omstøtes.¹⁶⁹ Det er dog uenigheter om hvor den konkrete prosentgrensen går.¹⁷⁰ En gave som utgjør mellom 10 % og 30 % av boets formue synes å være en «faresone».¹⁷¹

Hvis de øvrige arvingene ikke samtykker til gavegivelse, kan de etter bestemmelsens annet ledd kreve disposisjonen omstøtt.

Bestemmelsens fjerde ledd presiserer at bestemmelsen også gjelder på gavesalg. Et salg av fast eiendom kan dermed ikke inneholde et gaveelement.

---

¹⁶⁵ NOU 2014:1 s. 62

¹⁶⁶ Lødrup & Asland (2018) s. 394

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ Se Asland (2018) note 84 med videre henvisninger.

¹⁷⁰ Prop. 107 L (2017-2018) s. 77

¹⁷¹ Lødrup og Asland (2018) s. 395

Al. § 19 begrenser vergens adgang til å gi gaver etter vgml. § 41 første ledd når vergehaver sitter i uskiftet bo. Gaven kan altså ikke stå i misforhold til boets verdi eller være fast eiendom.

Oppsummert kan utdeling av gaver og stønader skje uten samtykke fra de øvrige eller krav om tilsvarende, så fremt beløpet ikke «står i mishøve til formuen i buet», jf. al. § 19.

5.3 Arveloven § 21 – Arveoppgjør

Det fremgår av al. § 21 første ledd at dersom en livsarving får arveoppgjør, skal de resterende livsarvingene ha tilsvarende oppgjør, eventuelt må de samtykke til utdelingen. Bestemmelsen gir begrensninger for utbetaling av arveforskudd etter vgml. § 41 andre ledd.

Spørsmålet er hva som omfattes av begrepet «arveoppgjør». En alminnelig språklig forståelse av ordlyden tilsier at det skjer en fordeling av arven. Men når en disposisjon anses som arveoppgjør er uklart.¹⁷² Et «arveforskudd» etter vgml. § 41 andre ledd må klart nok anses som et arveoppgjør.¹⁷³

I forarbeidene til dagens arvelov, ble det uttalt at utbetalinger som er «særlig» og «betydelig» omfattes.¹⁷⁴ Det ble uttalt at «de må forstås ut fra giverens miljø og formuesforhold på den tid da gaven ble gitt. En gave som er betydelig for en person med alminnelige inntekts- og formuesforhold, vil ofte være hverken særlig eller betydelig hvor giveren er formuende.»¹⁷⁵ Utfallet beror dermed på en økonomisk vurdering og givers subjektive forhold.

Det er i litteraturen bred enighet om at gaver utover «kurante gaver» normalt anses som arveoppgjør.¹⁷⁶

Ikke alle utbetalinger og gaver som ikke er «kurante» kan anses som arveoppgjør, f.eks. takkegaver.¹⁷⁷ Som forarbeidene angir, vil formålet med overføringen og foranledningen til denne være et sentralt moment ved vurderingen om det foreligger et arveoppgjør.¹⁷⁸ Det tilsier

---

¹⁷² Slik også Bekkedal (2015) s. 83

¹⁷³ NOU 2014:1 s. 63

¹⁷⁴ NUT 1962: 2, s. 205

¹⁷⁵ NUT 1962: 2, s. 205

¹⁷⁶ Hambro (2018). Merknad til al. § 21 med videre henvisninger. Slik også Prop. 107 L (2017-2018) s. 291 og Lødrup & Asland (2018) s. 400

¹⁷⁷ Hambro (2018). Merknad til al. § 21. Hambro sitt eksempel.

¹⁷⁸ Hambro (2018). Merknad til al. § 21 med videre henvisninger. Slik også Bekkedal (2015) s. 84-85

at en gave som rent økonomisk sett må anses som et arveoppgjør, likevel ikke må anses som det, fordi giveren ikke har til hensikt å forfordele eller foreta et delvis arveoppgjør.¹⁷⁹

Ved utdeling av arveforskudd i medhold av vgml. § 41 andre ledd, er det som hovedregel klart at det dreier seg om et «arveoppgjør» som omfattes av al. § 21. Følgelig kan de øvrige livsarvingene kreve tilsvarende arveforskudd, jf. al. § 21. Konsekvensen av dette er at vergemålsmyndigheten må vurdere om vergehavers økonomi tåler at det deles ut arveforskudd til alle livsarvingene.

5.3.1 Understøttelse i prekære situasjoner

Utgangspunktet er altså at utbetalinger som overstiger «kurante» gaver, regnes som arveoppgjør. Objektive og påviselige formål kan likevel være et avgjørende moment i motsatt retning.¹⁸⁰ Ved understøttelse av en livsarving i særlige tilfeller, kan formålet og situasjonen tilsi at gaven ikke er arveoppgjør, fordi disposisjonens art og givers hensikt tilsier at det ikke foreligger et arveoppgjør eller forfordeles. Asland (2008) reiser i forlengelsen av dette spørsmål om enhver utdeling til livsarving i krisetilfeller skal anses som arveoppgjør, jf. al. § 21, å gi øvrige livsarvingene krav på tilsvarende oppgjør.¹⁸¹

Asland trekker blant annet frem tilfellet der en livsarving har store rusproblemer, ikke har råd til behandling og mor/far hjelper til ved å betale behandlingen.¹⁸² Økonomisk bistand til en livsarving må i en slik situasjon anses som «nødvendig understøttelse i en prekær situasjon».¹⁸³ Det vil sjeldent være arvelaterens hensikt at understøttelsen i slike tilfeller skulle avkortes i arven, fordi understøttelsen skjer i en prekær situasjon der hensikten ikke er å berike, men å avhjelpe. Slik jeg forstår Asland, anses ikke økonomisk bistand i prekære tilfeller som arveoppgjør etter al. § 21.¹⁸⁴

I vergemålsrettslig sammenheng er dette interessant. Hvis vergen gir understøttelse etter vgml. § 41 andre ledd fordi en av livsarvingene har et «særlig behov», vil al. § 21 alltid sette en begrensning, nettopp fordi vgml. § 41 andre ledd er arveforskuddsbestemmelse.

---

¹⁷⁹ Bekkedal (2015) s. 85

¹⁸⁰ Bekkedal (2015) s. 85

¹⁸¹ Asland (2008) s. 213. Slik også Bekkedal (2015) s. 85

¹⁸² Asland (2008) s. 175

¹⁸³ Slik han formulerer i Asland (2008) s. 175

¹⁸⁴ Slik også Bekkedal (2015) s. 85

Hvis begrepet «arveoppgjør» benyttes slik det redegjøres for ovenfor og i juridisk teori, kan vergen gi «stønad» etter vgml. § 41 første ledd fra en vergehaver i uskifte, til livsarvinger i vanskelige situasjoner, uten at man kommer på kollisjonskurs med al. § 21. Vergen og vergemålsmyndighetene slipper da å ta stilling de øvrige livsarvingene. Resultatet er at en annen livsarving ikke kan kreve tilsvarende oppgjør og potensielt hindre utdeling.

Det er sannsynlig at flere av dagens «særlig behov»-tilfeller etter § 41 andre ledd heller kan vurderes etter «stønad»-alternativet i § 41 første ledd. I så fall blir det avgjørende om det er «skikk og bruk» å gi stønad til livsarvinger i vanskelige situasjoner.

Som redegjort for tidligere, må det under «skikk og bruk»-vurderingen ses hen til «de mer alminnelige normer for hva som anses vanlig i samfunnet».¹⁸⁵ Etter dagens regelverk er det eneste kravet for livsarvingen at han kan påvise et særlig behov. Det er ikke et krav om å sannsynliggjøre at vergehaver ville stilt opp i tilsvarende situasjon. Med andre ord forutsetter regelverket at det for vergehaver er «skikk og bruk» å stille opp for livsarvinger i en krisesituasjon.

Det blir en uforklarlig forskjell hvis man forutsetter at vergehaver, som frisk, ville støttet en livsarving med «særlig behov», men samtidig ikke regner det som «skikk og bruk» i relasjon til «stønad»-tilfellene. Etter mitt syn tilsier hensynet til sammenheng i regelverket at man i «stønads»-tilfellene etter § 41 første ledd kan anse det som alminnelig «skikk og bruk» at vergehaver støtter en livsarving i krisetilfeller, slik man gjør i «særlig behov»-tilfellene.

---

¹⁸⁵ Sande m.fl. (2008) s. 416

6 Rettspolitisk vurdering

6.1 Arvelovutvalgets kritikk

I forslag til ny arvelov kritiserer Arvelovutvalget livsarvingenes adgang til å få arveforskudd basert på en livsarvings «særlige behov».¹⁸⁶ Kritikken er også tiltrådt i juridisk teori.¹⁸⁷

Utvalgets kritikk endte i et forslag om å fjerne adgangen. Begrunnelsen for forslaget var at en livsarving ikke kan kreve forskudd fra sine foreldre når vedkommende ikke er under vergemål. Følgelig bør man heller ikke kunne kreve det når foreldrene er under vergemål.¹⁸⁸ Justis- og beredskapsdepartementet valgte derimot ikke å følge opp forslaget i Prop. 107 L (2017-2018).¹⁸⁹ Deres begrunnelse synes å være at det er hensiktsmessig ha en slik adgang når vergehaver ikke lenger er i stand til å disponere formuen sin. Videre presiserte de at bestemmelsen ikke gir *krav* på arveforskudd, slik Arvelovutvalget la til grunn.¹⁹⁰ (min kursivering)

Så hva er problemet med å gi arveforskudd til en livsarving når han har «særlig behov» for det?

6.2 Problemet med «særlig behov»

Det interessante spørsmålet er om vi skal ha en adgang til å gi midler på vegne av en person, når det ikke trengs å sannsynliggjøre at vedkommende som frisk ville gitt de midlene.

Det er uomtvistet at verken livsarvinger eller andre arvinger har et rettskrav på arveforskudd.¹⁹¹

Greve (1988) er klar: «Helt uavhengig av hvilke rettsvirkninger et arveforskudd tillegges, vil ett faktisk forhold forbli endret, nemlig dette at en arvelater er suveren med hensyn til om det skal eller ikke skal gis et arveforskudd.»¹⁹²

---

¹⁸⁶ Se NOU 2014:1 s. 218-219 hvor dette problematiseres.

¹⁸⁷ Sande m.fl. (2017) s. 421-22

¹⁸⁸ NOU 2014:1 s. 218-219

¹⁸⁹ Prop. 107 L (2017-2018) s. 367

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Se Greve (1988) s. 695 flg hvor dette forklares utmerket.

«Særlig behov»-adgangen skiller seg markant fra de alternative grunnlagene i vgml. § 41 andre ledd, fordi man ikke behøver å godtgjøre at utdeling er i samsvar med vergehavers ønsker hvis man har et «særlig behov». Dette avviker fra den allmenne rettsoppfatningen om at arvelateren er suveren når det gjelder om arveforskudd skal gis eller ikke.

Når vergemålsmyndigheten samtykker til at utdeling skal gjennomføres fordi livsarvingen har et særlig behov, skjer dette uten holdepunkter for at det er vergehavers ønske å støtte livsarvingen. Det er med andre ord en risiko for at utdelingen er i strid med vergehavers interesser. Dette er problematisk, fordi man tillater å gripe inn i en annen persons formue, uten vedkommendes samtykke.

Sivilombudsmannen har uttalt at hjemmelsgrunnlaget for utdeling av arveforskudd må anses tvilsomt.¹⁹³ Dette viser at flere er tvilende og kritisk til hjemmelsgrunnlaget som arveforskuddpraksisen ble etablert på. At adgangen til å gi arveforskudd ikke var påtenkt i forbindelse med vergemålsloven av 1927, synliggjøres gjennom tausheten i 1927-lovens forarbeider. Det er da uklart hva som er bakgrunnen for at man tillater å dele ut arveforskudd etter dagens § 41 andre ledd. Spørsmålet er interessant, fordi dagens vgml. § 41 andre ledd er en kodifisering av praksisen med arveforskudd etter tidligere § 56. I forarbeidene til dagens vergemålslov ble det ikke begrunnet hvorfor man ønsket å innta § 41 andre ledd, annet enn at arveforskudd er svært likt en gave, og man ønsket å kodifisere og videreføre gjeldende rett.¹⁹⁴ Hva som begrunner at en livsarving med «særlig behov» kan få arveforskudd står ubesvart.

Formålet med gavebestemmelsen i den tidligere vergemålsloven § 56, var at vergehaveren skulle kunne fortsette å gi leilighetsgaver, jf. daværende ordlyd «god skikk og bruk».

Forskudd på arv ble først nevnt i teorien, i relasjon til vergens adgang til å gi «understøttelse»¹⁹⁵ til vergehavers livsarvinger.¹⁹⁶ Det ble tatt til orde for at det kunne være gunstig å gi understøttelsen som arveforskudd for å unngå forfordeling av arvingene. Det ble også påpekt at adgangen til å gi understøttelse kun gjorde seg gjeldende for frivillig understøttelse av trengende slektninger.¹⁹⁷ Altså ikke understøttelser som er forankret i lov. Eksempelvis underholdsplikten for mindreårige barn etter barnelova § 66.

---

¹⁹² Greve (1988) s. 695

¹⁹³ SOMB-1993-16 (1993 S 94)

¹⁹⁴ Ot.prp.nr.110 (2008-2009) s. 196 og NOU 2004:16 s. 206

¹⁹⁵ «Understøttelse» ble på et ukjent tidspunkt endret til «stønad».

¹⁹⁶ Rikheim (1934) s. 110-111

¹⁹⁷ Rikheim (1934) s. 110-111 og Rikheim (1978) s. 81

Selv om det i arverettslig sammenheng kan trekkes likhetstegn mellom arveforskudd og gaver, var det ikke likhetstegnet mellom disse som var den opprinnelige begrunnelsen for å tillate arveforskudd. Det kan med andre ord se ut til at det har skjedd et feilsteg da overformynderiene etablerte praksisen der man sidestilte gaver og arveforskudd, og tillot utdeling av arveforskudd på bakgrunn av en analogisk tolkning av gavebegrepet.

Så hva begrunner «særlig behov»-adgangen?

Begrunnelsen må langt på vei bygge på det opprinnelige formålet med å tillate forskudd på arv: adgangen til å gi understøttelse uten å forfordele livsarvingene.

Slik bestemmelsen er i dag, går den lenger enn «understøttelse»-adgangen fra 1927-loven. Når man i dag kan gi understøttelse på bakgrunn av et særlig behov, uten å vurdere om det er i samsvar med vergehavers «skikk og bruk», går man lenger enn formålet med understøttelsesadgangen.

Vergemålsmyndighetene baserer seg med andre ord på en hypotetisk velvilje i kraft av å være forelder, uten å sannsynliggjøre dette slik man ellers krever for å gi ut gaver eller arveforskudd.¹⁹⁸ Dette er også den begrunnelsen vergemålsmyndighetene støtter seg på for å begrunne adgangen til å gi forskudd ved særlig behov.¹⁹⁹ Altså, i mangel på holdepunkter, kan det antas at vergehaver, forutsatt frisk, ville hjulpet til økonomisk i den samme situasjonen.²⁰⁰ Mitt klare syn er at begrunnelsen ikke er god nok til å legitimere en så inngripende regel som tilsidesetter en langvarig rettsopfatning om at arvelater er suveren til å avgjøre om arveforskudd skal gis.

---

¹⁹⁸ Se redegjørelsen over om «skikk og bruk». Det må sannsynliggjøres at vergehaver har pleid å gi gaver utover «normaltilfeller». Utenom arveforskudd ved «særlige behov» kreves det klare «holdepunkter» for at forskudd er i tråd med vergehavers ønsker.

¹⁹⁹ Statens sivilrettsforvaltning (personlig kommunikasjon, 25. september 2018) har påpekt dette i e-post.

²⁰⁰ Se Sande m.fl. (2017) «alternativet er oppstilt med bakgrunn i at det har presumpsjonen for seg at foreldrene vil hjelpe sine barn dersom de trenger bistand og er i nød».

Litteraturliste

Lover

- Vergemålsloven. (1927). Lov om vergemål for umyndige (LOV-1927-04-22-3)
- Arvelova. (1972). Lov om arv m.m. (LOV-1972-03-03-5)
- Barnelova. (1981). Lov om barn og foreldre. (LOV-1981-04-08-7)
- Vergemålsloven. (2010). Lov om vergemål (LOV-2010-03-26-9)

Forskrifter

- Forskrift om grunnbeløp m.m. fra 1. mai 2018 mv. (2018). Forskrift om grunnbeløp, reguleringsfaktorer, satser for minste pensjonsnivå og satser for garantipensjon i folketrygden fra 1. mai 2018 og virkningstidspunkt for regulering av kravet til minsteinntekt for rett til dagpenger (FOR-2018-06-01-786)

Forarbeider

NOU

– NUT 1962:2	Utkast til lov om arv
– NOU 2004:16	Vergemål
– NOU 2011:19	Økt selvbestemmelse og rettssikkerhet
– NOU 2014:9	Ny arvelov
– NOU 2016:17	På lik linje - Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming

Proposisjoner

– Prop.106 S (2011–2012)	Samtykke til ratifikasjon av FN-konvensjonen av 13. desember 2006 om

rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

- Prop.147 L (2015-2016) Endringer i psykisk helsevernloven mv. (økt selvbestemmelse og rettssikkerhet)
- Prop. 107 L (2017-2018) Lov om arv og dødsboskifte (arveloven)

Odelstingsproposisjoner

- Ot.prp.nr.36 (1968-1969) Om lov om arv m.m
- Ot.prp.nr.45 (1989-1990) Om lov om endringer i vergemålsloven m.m (hjelpevergeordningen m.m)
- Ot.prp.nr.1 (2007-2008) Skatte- og avgiftsopplegget 2008 - lovendringer
- Ot.prp.nr.110 (2008-2009) Om lov om vergemål (vergemålsloven)

Rettspraksis

- HR-2016-2591-A
- Rt. 2014 s. 1248
- Rt. 2005 s. 1757
- Rt. 1996 s. 1647
- Rt. 1982 s.1776
- LB-2018-64831-2
- LE-2010-141118
- TOSLO-2008-169842

Avgjørelser fra Statens sivilrettsforvaltning - vergemål

- VMM-2018-26

- VMM-2018-3
- VMM-2017-106
- VMM-2017-67
- VMM-2017-54
- VMM-2017-39
- VMM-2017-38
- VMM-2017-36
- VMM-2017-26
- VMM-2017-20
- VMM-2017-13
- VMM-2016-38
- VMM-2016-37
- VMM-2016-19
- VMM-2015-115
- VMM-2015-112
- VMM-2015-99
- VMM-2015-87
- VMM-2015-67
- VMM-2015-66
- VMM-2015-65
- VMM-2015-36
- VMM-2015-22
- VMM-2014-2530
- VMM-2014-2462
- VMM-2014-104

Uttalelser fra Justisdepartementets lovavdeling

- Justisdepartementets lovavdeling uttalelse 21. mars 2018.
JDLOV-2018-119

Sivilombudsmannens uttalelser

- Sivilombudsmannens uttalelse i sak 702/92 (1993).
SOMB-1993-16

Bøker

- Arnholm, C.J. (1959). *Personretten*. Oslo: Johan Grundt Tanum

- Asland, J. (2008) *Uskifte*. (Doktorgradsavhandling).²⁰¹ Universitetet i Oslo, Oslo.
- Asland, J. (2018). «Kommentar til arvelova» i *Norsk Lovkommentar*. Gyldendal Rettsdata.
- Bruzelius, K. (2017). «Kommentar til vergemålsloven» i *Norsk Lovkommentar*. Gyldendal Rettsdata.
- Danielsen, S. & Sørensen, R. T. (2017) *Værgemålsloven*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Heggelund, T. (1932). *Lov om verger for umyndige*. Oslo: Aschehoug & Co
- Hambro, P. *Arvelova: Kommentarutgave*, Juridika (lest 08. november 2018). Bekreftet à jour per 1.7.2018.
- Justis- og politidepartementet (2006). *Håndbok for overformynderiene*.
- Lødrup, P. & Asland, J. (2018). *Arverett*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lødrup, P., Kluffen, E., Linge, T. E., & Gjøslie, V. (2008). *Vergemålsloven med kommentarer*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Rikheim, E. (1978). *Lov om vergemål for umyndige av 22. april 1927 nr. 3 med kommentarer*. Oslo: Tanum-Norli.
- Rikheim, E. (1934). *Vergemålsloven: lov om vergemål for umyndige av 22. april 1927 nr. 3 med tilleggslov av 29. juni 1934 nr. 1: utgitt med anmerkninger, henvisninger og kommentar*. Oslo: Tanum.
- Sande, E., Linge, T. E., & Rasmussen, M. C. (2017). *Vergemålsloven og utlendingsloven kapittel 11 A med kommentarer*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Skoghøy, J. E. (2018) *Rett og rettsanvendelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Unneberg, I. (2009). *Avtaler om arv. Forhåndsavtaler om fordeling av etterlatt formue*. (Doktorgradsavhandling). Universitetet i Tromsø.

---

²⁰¹ Doktorgradsavhandlingen er kortere enn bokutgivelsen. Sidetallene i avhandlingen og bokutgivelsen er dermed ulike.

Artikler

- Bekkedal, T. (2015). Lengstlevendes rådighet over uskifteboet. Om gjeldende rett og arvelovutvalgets forslag til endringer i adgangen til å foreta livsdisposisjoner. . *Tidsskrift for Familierett, Arverett Og Barnevernrettslige Spørsmål*, 13(01), 59-96
- Brækhus, A. (2017) Testasjonshabilitet og kognitive symptomer. *Tidsskrift for Familierett, Arverett Og Barnevernrettslige Spørsmål*, 15(3), 213-223.
- Greve, H. S. (1988). Forskudd på arv til livsarving. Betydningen for arvelaters testasjonsfrihet og gjenlevende rett til lodd i boet. *Tidsskrift for rettsvitenskap*, 101, 670-726.
- Haaskjold, E. (2014). Gavers stilling i konkurs. *Jussens Venner*, 49(5) s. 235–296.
- Hambro, P. (2015). Når er en gave en gave? – Skjevdelingsdommen i Rt-2014-1248. *Tidsskrift for Familierett, Arverett Og Barnevernrettslige Spørsmål*, 13(3), 231–238.
- Skoghøy, J.E. (2014). Den nødvendige dissens. *Jussens Venner*, 49(3), 162-183

Internasjonale konvensjoner

- Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. november 1950 (EMK).
- FN-konvensjon av 13. desember 2006 om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

Nettdokumenter

- Barne- og likestillingsdepartementet. (2015). *FN konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) – Norges første rapport*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/26633b70910a44049dc065af217cb201/norges-rapport-konvensjon-om-rettighetene-til-mennesker-med-nedsatt-funksjonsevne.pdf>
- Likestilling- og diskrimineringsombudet (2015). *CRPD 2015 Ombudets rapport til FNs komité for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne - et supplement*

til Norges første periodiske rapport. Hentet fra:

https://www.ldo.no/globalassets/03_nyheter-og-fag/publikasjoner/crpd2015rapport.pdf

- Statens sivilrettsforvaltning. (2013). *Erverv og avhendelse av fast eiendom En veiledning til fylkesmennene.* Hentet fra:
<https://vergemal.custompublish.com/getfile.php/4108858.2573.lik7iaqt7ll7bz/Erverv+og+avhendelse+av+fast+eiendom+020713.pdf>
- Statens sivilrettsforvaltning. (2013). *Utdeling av gaver/stønader og forskudd på arv En veiledning til fylkesmennene.* Hentet fra:
<https://www.vergemal.no/getfile.php/4108874.2573.qqmjks7tutskai/Utdeling+av+gaver+og+forskudd+p%C3%A5+arv+270613.pdf>
- Statens sivilrettsforvaltning. (2015). *Årsmelding for vergemålsområdet 2013-2014.* Hentet fra:
<https://www.vergemal.no/getfile.php/4085731.2573.buimjpn7lnili/%C3%A5rsmelding+2013-2014.pdf>
- Statens sivilrettsforvaltning. (2017). *Årsmelding for vergemålsområdet 2016.* Hentet fra:
<https://www.vergemal.no/getfile.php/4085733.2573.spmzaajuti7lms/%C3%A5rsmelding+2016.pdf>
- Statens sivilrettsforvaltning. (2018). *Årsmelding for vergemålsområdet 2017.* Hentet fra:
<https://www.vergemal.no/getfile.php/4126567.2573.wwjpkmwtnsuiui/A%CC%8Arsmelding-vergema%CC%8A1-2017-oppslag.pdf>